ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ

ਸਤੰਬਰ 19, 1986

September 19, 1986

ਸੰਪਾਦਕ: ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ

ਇਹ ਪੀ ਡੀ ਐਫ ਫਾਈਲ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਹੁੰਦਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੋਤ: ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਸਪਤਾਹਿਕ
Second Class Mail Reg. No. 5991
ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ
The Canada Darpan
Punjabi Weekly Newspaper
Weekending September 19, 1986 Vol. 5 No. 36 Price 35¢ Out of Greater Vancouver 50¢ Ph. (604)581-4473

ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੁਲਸ ਸਰਗਰਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — 'ਸਟੇਟਸਮੈਨ' ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਖਬਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ ਨੂੰ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 31 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਛੱਡ ਜਾਣ ਪਰ 31 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਸਾਬਕਾ ਸੈਕਟਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ 1984 ਵਿਚ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ। ਆਖਰ ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਮਰੀਕਾ ਛੱਡ ਜਾਣ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੁਲਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁਕਤਸਰ ਬੱਸ ਕਾਂਡ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਫੜਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ — ਮੁਕਤਸਰ ਲਾਗੇ ਬੱਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ 14 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਕ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ

225 ਸਾਥੀ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ

ਕਰਾਚੀ — ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾ ਮਿਸ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰੇਗੀ [illegible] ਅਤੇ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਜਾਣਗੇ।

ਸਰੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਡੌਨ ਰੌਸ

ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਬਸਰਾਂ ਨਾਲ। ਮਿ: ਰੌਸ ਨੌਰਥ ਸਰੀ ਤੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਟੌਹੜਾ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤੇ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੌਦੇ ਬਾਰੇ ਅਫਵਾਹਾਂ ਗਰਮ?

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਨੂੰ ਜੱਜ ਨੇ ਕਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੀਮਾਂਡ ਪਹਿਲਾਂ 10 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਪੇਸ਼ੀ ਸਮੇਂ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ 30 ਦਿਨ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਅਫਵਾਹ ਗਰਮ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਟੌਹੜੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਲਚੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਟੌਹੜੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਲਚੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਜੋਧਪੁਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜਸੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਤਾ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਵਲੋਂ 30 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।

ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਲ

'ਪ੍ਰੋਵਿੰਨਸ' ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

Police hunt for Vaidya killers

Hindustan Times Correspondent

NEW DELHI, Aug. 19—An intensive hunt has been launched by the Delhi police for four dreaded terrorists, including Harjinder Singh alias Jinda, who are suspected to be involved in the assassination of the for-

Wanted for Gen Vaidya's killing: Pushpinder Singh, Sukhdev Singh and Gurinder Singh, who along with Jinda, are the main suspects in the Pune crime.

IAN INSTITUTE OF
RIALS MANAGEMENT
ARODA BRANCH

ਵੈਨਕੂਵਰ — 'ਪ੍ਰੋਵਿੰਨਸ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਰੀਪੋਰਟਰ ਸਲੀਮ ਜੀਵਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਸ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੀਟਾਇਰਡ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦਾ ਕਤਲ ਚਾਰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪੂਨੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ।

ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਨਾਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। 26 ਸਾਲ ਦਾ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਹਨ 'ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਚਦੇਵਾ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1985 ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਰੀਫੀਊਜ਼ੀ ਸਟੇਟਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੈ।

ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਫੌਜ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਟ ਲਿਸਟ ਉਤੇ ਸੀ। 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪੂਨਾ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਵੈਦਿਆ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਜਿੰਦਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿਊਟਨ ਵਿਚ ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਦੋ ਕੇਸ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਬੰਗਕੌਕ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਭਾਰਤੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਈ ਨਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਨਇੰਦਰ, ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੁਲਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 1984 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਫਿਲਪੀਨਜ਼ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਮੈਕਸੀਕੋ ਪਹੁੰਚਿਆ ਉਥੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਖਿਸਕ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਬੀ. ਸੀ. ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਪੁਲਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰੀ ਦੇ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਉਤੇ ਬੰਬ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਪੁਛਗਿਛ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕੁਝ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਥੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਹਾ।

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਏਜੰਟਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੈ।

ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਸ ਉਸਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ

ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ — ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਅਧੀਨ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ 7 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਰਾਜ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸ੍ਰੀ ਜਗਮੋਹਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਉਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਈਰਾਨ-ਇਰਾਕ ਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਹਮਲੇ

ਬਗਦਾਦ-ਇਰਾਕ ਵਲੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਲ੍ਹ ਮੇਹਰਾਨ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਈਰਾਨ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਪਛਾੜ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਰਾਕੀ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਲ ਵਧਣਾ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਈਰਾਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਢੋਣ ਵਾਲੀਆਂ 65 ਗੱਡੀਆਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਰਾਕ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਤੇਲ ਟਾਪੂ ਖੜਗ ਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 4 ਟੈਂਕਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ — ਬਰਨਾਲਾ

ਫਗਵਾੜਾ — ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਇਥੇ ਇਕ ਪਬਲਿਕ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਅਮਨ ਦੇ ਇਛਕ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕ ਮੁੱਠ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਇਥੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮਾਰਕਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਕੀਤਾ।

ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਨਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਅਜੇ ਪਿਛੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਖੇੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਨਾ ਚਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਰਾਜ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — ਇਥੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਲੀਮ ਗਿੱਲ ਮਿਲਟਰੀ ਛਾਉਣੀ ਲਾਗਿਓਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਜਾਸੂਸੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਅਧੀਨ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਪੁਰਾ ਵਿਚ 19 ਅਤਿਵਾਦੀ ਫੜੇ

ਅਗਰਤਲਾ — ਤ੍ਰੀਪੁਰਾ ਪੁਲਸ ਨੇ 19 ਵਿਅਕਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ 14 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਅਤਿਵਾਦੀ ਫੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਗ੍ਰਹਿਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸੂਬਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਨ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ

20 ਮਾਰੇ ਗਏ ; 127 ਜ਼ਖਮੀ : ਅਗਵਾਕਾਰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ

ਕਰਾਚੀ — 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੈਨ ਐਮ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਇਥੇ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਚਾਰ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ 20 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ 127 ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮਸ਼ੀਨਗੰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ 17 ਘੰਟੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਕੈਦ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ।

ਖਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਬੁਝ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗਰਨੇਡ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਗੰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਅਗਵਾਕਾਰ ਮਾਰੇ ਗਏ ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰੇ ਅਗਵਾਕਾਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਅਗਵਾਕਾਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ।

206 ਭਾਰਤੀ ਮੁਸਾਫਰ

ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਇਸ ਉਡਾਣ ਵਿਚ 398 ਮੁਸਾਫਿਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 206 ਭਾਰਤੀ ਸਨ। ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਸ ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਚਾਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਮੁਸਾਫਿਰ ਸਨ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। 27 ਜ਼ਖਮੀ ਭਾਰਤੀ ਵਾਪਸ ਬੰਬਈ ਲਿਜਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਕੇ. ਸੀ. ਪੰਤ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਕਰਾਚੀ ਪਹੁੰਚੇ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਸੀ. ਪੰਤ ਅਤੇ ਟੂਰਿਸਟ ਮਨਿਸਟਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਕਰਾਚੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ।

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਗ਼ਦਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ

ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਘਟਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਿਬੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ਼ਦਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਗ਼ਦਾਫ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਦੋਸ਼ ਗਦਾਫੀ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਅਗਵਾ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤਾਂ ਉਤੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਵਾਕਾਰ ਅਰਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਦੋ ਕਾਤਲ ਪੂਨੇ ਨੇੜੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਲਲਿਤ ਮਾਕਨ ਦਾ ਕਤਲ ਵੀ ਇਕਬਾਲ ਕਰ ਲਿਆ

ਪੂਨਾ — ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਦੀ ਖਬਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਨੇ ਲਾਗੇ ਪਿੰਪਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਦੋ ਕਾਤਲ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਬੱਸ ਵਿਚੋਂ ਫੜ ਲਏ ਗਏ। ਘਟਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਪੂਨੇ ਤੋਂ ਬੰਬਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦ ਪਿੰਪਰੀ ਲਾਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਤਕਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਸਤੌਲ ਕੱਢ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਉਥੇ ਹੀ ਨੱਪ ਲਏ।

ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦਾ ਕਤਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਜਿੰਦਾ ਦੇ ਗਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਲਲਿਤ ਮਾਕਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗਰੋਹ ਦੇ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਭਗੌੜੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ਛਪੀ ਝੂਠੀ ਤੇ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਖਬਰ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਵਲੋਂ —

ਐਗਜੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ
ਭਵ-ਖੰਡਨ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ
ਫੋਰਟ ਨੈਲਸਨ, ਬੀ. ਸੀ.

ਵੱਲ —

ਐਡੀਟਰ
ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼
ਵੈਨਕੋਵਰ, ਬੀ. ਸੀ.

ਵਿਸ਼ਾ :— 29 ਅਗਸਤ 1986 ਦੇ ਪਰਚੇ ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਸਫਾ 4 ਉਤੇ ਕਾਲਮ ਤਿੰਨ ਵਿਚ “ਸਮਾਗਮ” ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਪੀ ਝੂਠੀ ਤੇ ਬੇ ਬੁਨਿਆਦ ਖਬਰ।

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ,

ਜੋ ਖਬਰ ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੇ ਫੋਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠੀ ਤੇ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਉਪਰ ਇਕ ਜ਼ਾਤੀ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਖਬਰ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਝੰਡਾ ਲਾਹੁਣ ਵਿਚ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਝੰਡਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਰਬ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਲਾਹਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਇਮਾਰਤ ਉਪਰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਆਪ-ਹੁਦਰੇਪਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਫਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਮਾਰਤ ‘ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਏਰੀਏ’ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। (ਫੋਰਟ ਨੈਲਸਨ ਵਿਖੇ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਇਮਾਰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੀ।)

ਸੋ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਝੂਠੀ ਤੇ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਖਬਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਖਬਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਤਰਦੀਦ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਾਣ ਹਾਨੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ
ਭਵਖੰਡਨ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰ ਸਿੱ...

ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ — ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾਰਾਓ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾਰਾਓ ਨੇ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਹਲੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ।

ਮਾਤਾ ਤੇਜ਼ ਕੌਰ ਦੇ ਭੋਗ ਦੀ ਰਸਮ

ਸਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇਜ਼ ਕੌਰ ਬਾਸੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ ਸਰੀ ਵਿਖੇ 13 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਪਵੇਗਾ।

ਸਮੂਹ ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਰੀ ਵਿਚ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚਣ।

THE CANADA DARPAN

(Punjabi Weekly Newspaper)

P.O.BOX 265

Surrey, B.C. V3T 4W8

Chief Editor: (Hon.) DARSHAN GILL

Art: N. DHALIWAL

All office holders of CANADA DARPAN are honorary associates.

'ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ' ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਈ ਲੇਖਕ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਹਨ। ਐਡੀਟਰ ਜਾਂ ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

Ph. 581-4473

ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 249

ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਸੰਘੀ ਢਾਚੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਘ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਮੇਤ ਸੰਘੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੈ ਐਨ ਇਸੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਮੇਤ ਸੂਬਾਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਘੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਦਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਸਾਡੇ 22 ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਂਝ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨਾਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 249 ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ' ਸੌਂਪ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 249 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਖਣਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 249 ਦਾ ਸਬੰਧ ਕੇਂਦਰ - ਰਾਜ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 249 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਰ ਸਵੇਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉਤੇ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ ਵਾਚੀਏ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਧਾਰਾ 249 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਧਾਰਾ 249 ਅਧੀਨ ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗੀ?

ਵਿਵਸਥਾ

ਸੰਘ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸਾਡੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਅਧੀਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ 98 ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਰੱਖਿਆ, ਰੇਲਵੇ, ਕਰੰਸੀ, ਵਿਦੇਸ਼, ਡਾਕਤਾਰ ਆਦਿ ਉਪਰ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸ਼ਨ, ਸੜਕਾਂ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਦਿ 62 ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਵਿਧੀਆਂ, ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਰਾਵਾਂ - 256, 257, 352, 356 ਅਤੇ 360 ਰਾਹੀਂ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 249 ਅਧੀਨ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਆਪਣੇ ਹਾਜ਼ਰ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ 2/3 ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸੰਸਦ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਇਕ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲਾਗੂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਜੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਓਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਕ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਦੇਸ਼

ਪੰਜਾਬ 'ਚ 1982 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਿਆ, ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹੀਂ ਗਏ, ਕਤਲੋਗਾਰਦ ਹੋਈ, 'ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ' ਦੌਰਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਜੀਆਂ ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਤੇ ਅਖੀਰ 'ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ' ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭੋਰਾ ਵੀ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਸਫੋਟਕ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਤਲ, ਬੈਂਕ-ਡਕੈਤੀ, ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਅਤੇ ਖੋਹ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਮ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ਕ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਠ ਪੰਜਾਬੋਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖ ਭਰਾ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਅਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਆਮ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸੋ ਇਸੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸਰਹੱਦੋਂ ਪਾਰ ਪਾਕਿ ਵਿਚੋਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤ ਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 249 ਅਧੀਨ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਉਤੇ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ' ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਤੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 13 ਅਗਸਤ 1986 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 249 ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ 2/3 ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ (ਆਈ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਜਪਾ, ਏ. ਆਈ. ਡੀ. ਐਮ. ਕੇ. ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ (ਐਸ) ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੋਟ ਪਾਏ ਓਥੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਤਿਲਗੂ ਦੇਸ਼ਮ, ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ., ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਆਸਾਮ ਗਣ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਜੰਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਫਾਰਬਰਡ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਦਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 249 ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 249 ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ' ਬਣਾ ਸਕੇਗੀ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਮੁਖ ਬੰਧ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 'ਮੁਖ ਬੰਧ' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ "ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਘੁਸਪੈਂਠ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦੀ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਏਨੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਨਿਪਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।" ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, "ਇਹ ਹਾਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ 12 ਅਗਸਤ 1986 ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

ਖਦਸ਼ੇ

ਭਾਵੇਂ ਸ. ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰਮੀਮ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਥੇ ਧਾਰਾ 249 ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ, ਉਥੇ ਸੰਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਈ ਰਖੇਗੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਖਦਸ਼ੇ ਹਨ ਇਸੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ' ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਖਦਸ਼ੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਾਹੀਂ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬਾਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੇਲੋੜੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ' ਬਣਾਉਦ ਨਾਲ ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਬੇਘਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਮਾਲੀ ਬੋਝ ਵਧੇਗਾ। ਸੰਘ ਦੇ ਇਸ ਫੌਜੀ ਦਖਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਗਿਰਣਗੇ। ਇਕੋ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਹੋਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਕਾਰਵਾਈ' ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕੁਪ੍ਰਬੰਧ ਵਧਾਏਗੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 249 ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਿਜਾਏ ਹੋਰ ਉਲਝੇਗੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਇਸ 'ਕਾਰਵਾਈ' ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। 14 ਅਗਸਤ 86 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਇਕ 'ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਗਰੁੱਪ' ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋੜਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਰਾਹੀਂ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ

← ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 5 ਉਤੇ

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਰਿਹਾਈ

ਰਾਜਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਫੌਜੀ ਡਿਕਟੇਟਰ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਆਪਣੀ ਹੈਂਕੜ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਵਾਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਏਨੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰਨ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਰਧ-ਜਾਗੀਰੂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਉਚੇਰਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਜੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਪਨਪਣਾ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਤਾਕਤ ਜੀਗਰਦਾਰੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਭਿਆਲੀ ਤਾਕਤਵਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਵਾਮ ਨੇ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਜਹੀਆਂ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੜਾਅ ਵਜੋਂ ਹੀ ਉਭਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਇਹ ਪੜਾਅ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਗਰੀਬ ਆਵਾਮ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੇਜ ਉਤੇ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਤਿਖਿਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਾਕਤ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਹੀ ਰਾਜ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਵਾਮ ਦਾ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨਾਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ — ਅਜਿਹੇ ਅਸਾਰ ਹਨ ਜੋ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਚਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ।

ਐ ਪੰਜਾਬ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ

ਐ ਪੰਜਾਬ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ,
ਓਹ ਅਲਬੇਲੇ ਗਭਰੂ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਸੰਤ ਮਹਾਨ।

ਹਰ ਚਿਹਰਾ ਹੈ ਬੁਝਿਆ ਬੁਝਿਆ, ਬੰਦਾ ਹਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ,
ਕਿੱਥੇ ਤੇਰੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਨੇ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਲੁਕਮਾਨ।

ਕਿੱਥੇ ਮਾਵਾਂ, ਠੰਢੀਆਂ ਛਾਵਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਪੁਤ ਜੁਆਨ,
ਕਿੱਥੇ ਢੋਲੇ ਗੰਦੀਆਂ ਨੱਢੀਆਂ, ਇਸ਼ਕ ਕਿੱਥੇ ਪਰਵਾਨ।

ਕਿੱਥੇ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਵਰਦਾਨ।
ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ ਕਿਤੇ ਨਾ ਦਿਸਦੇ, ਜੂਹਾਂ ਦਿਸਣ ਲੁਹਾਨ।

ਸਹਿਮੇ ਸਹਿਮੇ ਲੋਕੀਂ ਫਿਰਦੇ, ਕੰਬਦੀ ਜਾਪੇ ਜਾਨ,
ਨਾ ਇੱਛਰਾਂ ਮਾਂ ਰੋਂਦੀ ਦਿਸਦੀ, ਨਾ ਪੂਰਨ ਕੁਰਬਾਨ।

ਕਿੱਥੇ ਕੋਇਲਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਅੰਬ ਨੇ, ਕਿੱਥੇ ਮਾਲੀ ਤੇ ਦਰਬਾਨ,
ਕਿੱਥੇ ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ।

ਕਿੱਥੇ ਸਿਦਕ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ, ਕਿੱਥੇ ਵੀਰ ਨੇ ਚਤੁਰ-ਸੁਜਾਨ,
ਕਿੱਥੇ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਰਾਖੇ, ਕਿੱਥੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨ।

ਕਿੱਥੇ ਅਮਨ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਰੂਹ ਤੇ ਜਿੰਦ ਕੁਰਬਾਨ,
ਕਿੱਥੇ ਉਹ ਗਿੱਧੇ ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਦਰਦ ਜੁਆਨ।

ਕਿੱਥੇ ਚਾਅ ਕੁਆਰੇ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਦਰਦ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਣ,
ਕਿੱਥੇ ਪੰਜ ਫੁਹਾਰਾਂ ਠੰਢੀਆਂ, ਕਿੱਥੇ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਣ।

ਐ ਪੰਜਾਬ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ,
ਓਹ ਅਲਬੇਲੇ ਗੱਭਰੂ ਕਿੱਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਸੰਤ ਮਹਾਨ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ

ਪੰਨਾ ੫ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਟੀ' ਦੀ ਤਜ਼ਵੀਜ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ।

ਹੱਲ

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 352 ਜਾਂ 356 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ? ਉੱਤਰ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਧਾਰਾ 352 ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਕਟਕਾਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 356 ਰਾਹੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਆਪ ਸੰਭਾਲੇ ਤਾਂ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਇਦ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਸੁਧਾਰੇ। ਸੋ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਲਾਭ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਸਫੋਟਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਆਮ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਸ ਦੋਹਰੀ ਪਾਲਸੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋ ਕੇਂਦਰ ਧਾਰਾ 249 ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ ਬਿਜਾਏ ਧਾਰਾ 356 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁਕਦਾ। ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇੰਝ ਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਫੜ ਕੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾ ਕੇ ਹੀ ਕੌਮੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੱਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 249 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ 'ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ' ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਛੇਤੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ, ਭਗੌੜੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਈ ਕਰੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੱਲ ਹੋਵੇ। ਅਲੋਚਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲੀਸ ਜਾਂ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਫੜੋ ਫੜੀ ਜਾਂ ਝੂਠੇ ਪੁਲੀਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 1982 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਜ਼ਾ ਦੁਆਈ ਜਾਏ। ਸੋ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮਿਲਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਕੁ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ?

ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬੇਹੂਦਾ — ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — ਜ਼ਿਮਾਮਬੇ ਤੋਂ ਪਰਤਦਿਆਂ ਇਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਦਾ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੇਤਾ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੇਹੂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਆ ਆਪ ਇਹ ਮੰਨ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ। ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਬੇਹੂਦਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦੀ - ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਦੇਣ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਗਵਾਕਾਰ ਕੌਣ ਹਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਨੇ ਹਰਾਰੇ ਵਿਚ ਗਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪੈਨ ਐਮ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਗਵਾਕਾਰ ਅਰਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਰਦੂ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਨ ਐਮ ਦੇ ਅਗਵਾ ਹੋਣ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਠੀਕ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦਸ ਭਾਰਤੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋ ਜਹਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਵਾ ਹੋਏ ਪਰ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਰਮੀ ਦਾ ਸਲੂਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਥਿਆਰ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ।

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਗੜਬੜ

ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੱਜਟ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਪੇਸ਼ਲ ਬੱਜਟ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ।

ਭੂਪਾਲ ਗੈਸ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀ ਫੜੇ ਗਏ

ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਤੇ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ

ਭੂਪਾਲ — ਇਥੇ ਇਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਨ ਕੰਪਨੀ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਸੀ ਨੇ ਭੂਪਾਲ ਵਿਚ ਗੈਸ ਲੀਕ ਕੀਤੀ।

5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਰੀਕਨ ਕੰਪਨੀ ਉਤੇ ਭੂਪਾਲ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਕ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਸੇਫ਼ਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 2500 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੰਪਨੀ ਹੈ।

ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਥੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ — ਕਥਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਇਥੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਇਕ 32-ਮੈਂਬਰੀ ਗਰੋਹ ਦਾ ਮੁਖੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੋਹ ਦੇ 23 ਮੈਂਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਤੇਰੀ ਜ਼ੁਲਫੋਂ ਕੋ ਛੇੜਤੀ ਹੈ ਸਬਾ,
ਖ਼ੁਦ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਗੀ.

"ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ ਕਰਵਾਉਣਗੇ" — ਬੇਨਜ਼ੀਰ

ਕਰਾਚੀ — ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੇਤਾ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾ ਲੈਣਗੇ। ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਰਾਚੀ ਦੀ ਲਾਂਧੀ ਬੋਰਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਪੱਤਰਕਾਰ 'ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਨੂੰ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦਾ ਗ਼ਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਫਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖਤੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲੈਣਗੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਲਾਂਧੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੱਟੇ ਹਨ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਲੀ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਕੱਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕੇਗੀ? ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੰਡਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਆ ਵਲੋਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜ਼ੁਲਫਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਫਿਰ ਉਸਦਾ 27-ਸਾਲਾ ਨੌਜੁਆਨ ਭਰਾ, ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼, ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਘਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਨਾ ਕੇਵਲ ਰੱਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸਗੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਈ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਜਿਥੇ ਉਸਦਾ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਫਨਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਭੁੱਟੋ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਨੇੜੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਭੁੱਟੋ ਪ੍ਰਵਾਰ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭੁੱਟੋ ਆਪ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਧਾਂਦਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਟਵਾਇਆ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ ਵੀ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਸਮੇਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਨਾਲ 1000-ਸਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰਮਾਣੂ-ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁਖਤਾ ਦਿਤੀ — ਫਿਰ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਮਕਬੂਲ ਰਿਹਾ।

ਉਸਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਕੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ' ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਢੰਗ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਸ਼ਹੀਦ' ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦਿਤਾ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਡਿਕਟੇਟਰੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਕਸ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ 1979 ਦਾ ਦਿਨ (ਜਿਸ ਦਿਨ ਭੁੱਟੋ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿਤੀ ਗਈ) ਅਜੇ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਦਲਾ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦੀ ਸੋਚ ਹੋਰ ਪੁਖਤਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਾਫੀ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਬਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗਈ, ਉਥੋਂ ਮਾਸਕੋ ਵੀ ਠਹਿਰੀ ਤਾਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿਚ ਸਕੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਧਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹਟ ਸਕੇ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਨਾਂ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ

ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣੂ-ਹਥਿਆਰ ਰਹਿਤ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦੇ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਲਈ ਉਹ ਸ਼ਰੇਆਮ ਜ਼ਿਆ ਨੂੰ ਮੁਖ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗੀ।

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ, ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਤੇ ਮਾਰਚਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਠੱਪ ਕਰਨ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜ਼ਿਆ ਦੇ ਹੱਥ ਅਜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ।

ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਦੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਲਾਕ

ਅਨਕਰਾ–ਇਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਫੌਜੀਆਂ ਹਥੋਂ ਕਲ੍ਹ ਦੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਦ ਉਹ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰਤੇ ਸੀਰੀਆ ਤੋਂ ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੀਸਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਸਖਤ ਫੱਟੜ ਹੋਇਆ। ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ 3 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀ ਤੋਂ ਸੀਰੀਆ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰਤੇ ਫੇਰ ਤੋਂ ਤੁਰਕੀ ਵਿਹ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਾਹ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਗੀ.
ਜਾਨ-ਪਹਿਚਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਗੀ.

ਫਿਰ ਪਲਟ ਕਰ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਆਈ.
ਤੁਝ ਪੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਗੀ.

ਸਿਆਸੀ ਘਰੂਟ — ਘਰੂਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

- ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ
— ਪਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੱਛਾਂ ਬਜਾਈਆਂ।
- ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ
— ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੰਡੇ ਸ਼ੀਰਨੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ।
- ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਦੁਬਾਰਾ ਚਾਲੂ ਕਰਾਂਗੇ।
— ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਪਰਚਾਰ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਜੇਬਾਂ ਭਰਾਂਗੇ।
- ਸਿੱਖ ਵੀ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ — ਟੂੰਡਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼
— ਕਿਉਂ ਬਾਕੀ ਜਿਉਂਦੇ ਵੀ ਮਾਰੀ ਜਾਨਾਂ।
- ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੀ ਆਸ
— ਸਾਨੂੰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਨਿਰਾਸ।
- ਦਹੀ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਕਪਾਹ ਖਾ ਗਿਆ
— ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਪਰੀ ਨਾਲ ਡੱਕਿਆ ਹੋਣੈ।
- ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਕੁਝ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ....
— ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਵਕਤ ਟਪਾਉਣਾ ਪਿਆ।
- ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ਼ਦਰ ਅੰਕ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਅੰਕ — ਕੈ: ਦਰਪਣ
— ਜਿਸਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਤਰਥੱਲੀ ਮਚਾਈ ਅਤੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ।
- ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਵਾਰਡ ਲੈਣ ਦੇਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ।
— ਕਰਨਲ ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ
— ਘਟੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਟੀਆ ਕੰਮ।
- ਖੁੰਭਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ਾਇਰ
ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਖੁੰਬ ਠੱਪ ਰਹੇ ਨੇ ਲੈ ਕੇ ਚਾਰ ਉਧਾਰੇ ਅੱਖਰ। (ਚਮਨ)
— ਵੇਖ ਰੂਪ ਅਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹੁਣ, ਹਰ ਪਾਠਕ ਨੱਕ ਵੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਢੇਰਾਂ ਉਤੇ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ, ਇਹ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਮਾਰੇ ਅੱਖਰ।
- ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੰਬਣੀ ਛਿੜ ਗਈ .....
— ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?
- ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਮੁੱਠ ਹੋ ਜਾਓ
— ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ?
- ਖਤਰਨਾਕ ਅਤਿਵਾਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ
— ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਏਹੋ ਜਹੇ ਸ਼ਬਦ ਸਜਦੇ ਨਹੀਂ!
- ਅਕਾਲੀ ਵਜ਼ੀਰ ਲੁੱਟ ਮਚਾਉਣ ਲੱਗੇ
— ਜਮਾਤੀ ਖਾਸੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਤੇਰੇ ਬੱਸ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ!
- ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਕਹੋ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ .....
— ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਸਮਗਲਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਪਾਈ ਹੈ!
- ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ
— ਉਹ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਹੀ ਰਹੇ ਹੋ!

ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਸੰਮੇਲਨ ਵੱਲੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਹਰਾਰੇ (ਜ਼ਿੰਮਾਬਵੇ) — ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਇਥੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਖ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਸਲਵਾਦੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਉਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ। ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਉਤੇ ਵਪਾਰਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ, ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਜੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ।

ਅਫਰੀਕਾ ਫੰਡ ਸਥਾਪਤ

ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਇਕ ਫੰਡ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵਪਾਰਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕੇ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਫੰਡ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਵਫ਼ਦ ਕਾਇਮ

ਸੰਮੇਲਨ ਵਲੋਂ ਇਕ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਵਫ਼ਦ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਜਰਮਨੀ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਕਰੇਗਾ ਤਾਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ। ਇਸ ਵਫਦ ਵਿਚ ਭਾਰਤ, ਜ਼ਿੰਮਾਬਵੇ, ਅਲਜੇਰੀਆ, ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ, ਕਾਂਗੋ, ਨਾਏਜੇਰੀਆ, ਪੀਰੂ ਅਤੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਲੋਂ ਸੰਸਾਰ ਅਮਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ

ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜ਼ਿਮਾਮਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਗਾਬੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੂ-ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਗੁਟ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਰਤਦਿਆਂ ਹਰਾਰੇ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਸਦਾ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਾ ਫੰਡ ਉਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ

ਕਨੇਡੀਅਨ ਫਾਰਮਵਰਕਰ ਯੂਨੀਅਨ ਵਲੋਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਭਰੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਮਾਰਚ

ਕਨੇਡੀਅਨ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਵਲੋਂ 27 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਇਕ ਵਜੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕੁਈਨ ਇਲਿਜਬਿਥ ਥੀਏਟਰ, ਜੋ ਕਿ 649 ਕੈਂਬੀ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਹੈ, ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕੋਰਟ ਹਾਊਸ ਜੋ ਕਿ ਹਾਰਨਬੀ ਤੇ ਜਾਰਜੀਆ ਦੇ ਕੋਨੇ ਤੇ ਹੈ, ਤਕ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਦੋ ਵਜੇ ਕੋਰਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਉਘੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸੇ ਜਾਣਗੇ।

ਸਾਰੇ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ਼ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਇਕ ਵਜੇ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕੁਈਨ ਇਲਿਜ਼ਬਿਥ ਥੀਏਟਰ ਪਹੁੰਚੋ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰਾਈਡ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਫੋਨ ਕਰੋ।

ਸਰਵਨ ਬੋਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ
ਕਨੇਡੀਅਨ ਫਾਰਮ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ
ਫੋਨ : 430-6055

ਵਖਵਾਦੀ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਕਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ — ਮੁਕਰਜੀ

ਕਲਕੱਤਾ — ਵਖਵਾਦੀ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਵਿਰੁਧ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ.(ਐਮ) ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਵਿਰੁਧ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਈ ਦੀਆਂ ਸਮਝੌਤਾ ਪ੍ਰਸਤ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਥੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲਾ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਥੀ ਸਰੋਜ ਮੁਕਰਜੀ ਨੇ ਦਸੀ। ਸਟੇਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਰੁਧ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ.(ਐਮ) ਰਾਜ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਵਖਵਾਦੀ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਵਿਰੁਧ ਦਿਤੀ ਗਈ ਬਹਾਦਰਾਨਾ ਲੜਾਈ ਤੇ ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਜ਼ਿਲਾ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਿਤਾਬਚੇ ਛਾਪ ਕੇ ਵੰਡਣ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ.(ਐਮ) ਆਗੂ ਸਾਥੀ ਸਮਰਮੁਕਰਜੀ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਆਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੀਆ ਰੰਜਨ ਦਾਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਇਹ ਚੈਲਿੰਜ ਸੁਟਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਦਰਜੀਲਿੰਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵੀ ਆਗੂ ਨੇ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਲਹਿਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੋਰਖਾ ਲੈਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਾਕਿ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ — ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਦਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੇਥਸੀ ਨਾਲ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕੈਨੇਡਾ ਆਧਾਰਤ ਛੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪਾਕ ਸਰਕਾਰ ਅਹਿਮਦਾ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੇਟ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਉਤੇ ਛਡ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਉਰਦੂ ਦੇ ਸਰਕਰਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਖਬਾਰ 'ਜੰਗ' ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੜਕਾਊ ਸੁਰਖੀਆਂ ਨਾਲ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ :

ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਉਹ ਇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇੰਝ ਹੀ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਦੇ ਅਖਬਾਰ "ਮੁਸਲਿਮ" ਨੇ ਇਕ ਸੰਪਾਦਕੀ ਨੋਟ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਉਡਵਾਇਰ ਦੇ ਹਸ਼ਰ ਨਾਲ ਤਸ਼ਵੀਹ ਦਿਤੀ। ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਏ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਾਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਅਤਿਵਾਦੀ 'ਸਮੱਸਿਆ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨਾਲ

ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਭੁੱਟੋ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਇਸ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ 20 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜ਼ਿਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਦਿਲ ਕੀ ਤਸਕੀਨ ਪੂਛਤੇ ਹੈਂ ਆਪ ?
ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ! ਵੋ ਕਭੀ ਹੋਗੀ.

ਐਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਤੇ ਰੇਸ ਰੀਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ

ਚਰਨਪਾਲ ਗਿੱਲ

ਪਾਠ-ਪਰਨਾਲੀ — ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪਰਨਾਲੀ ਦੇ ਤੱਥ ਵਿਚ ਡਾਢੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ — "ਮੇਰਾ ਲੜਕਾ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਘਰੇ ਆਇਆ ਤੇ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸਬੱਬ ਹਨ। ਆਪਦੇ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਬਕ ਵਿਚ ਰੂੜੀਬੱਧ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿਖੀਆਂ ਕਿ ਜੇ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਜੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੁਸਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਤਕਰਾ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਭੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚੋਂ ਆਏ ਇਮੀਗਰੈਂਟਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਹ ਸਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਸਦੀਆਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵੱਖਰਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਦੇ ਭੀ ਇਕ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਆਪਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਵਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ।"

ਵਿਦਿਅਕ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਪਾਠ ਪਰਨਾਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੱਕਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਚੰਗੇਰਾ ਹੈ। ਰੰਗਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ, ਹੁਨਰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐਥਨਿਕ ਤੇ ਨਸਲੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲੱਗਕੇ ਸਾਡੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਨਸਲੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਵਿਦਿਅਕ ਮਹਿਕਮੇਂ ਦੀ ਚੇਤੰਨਤਾ ਵਿਚ ਨਸਲੀਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਮਲਟੀਕਲਚਰਲ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਠ ਪਰਨਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੋਧ ਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ-ਰਹਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਪਾਠ ਪਰਨਾਲੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਠੀਕ ਕਰਨੀਆਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਧਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਫਾਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਲਵੇਗੀ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪਰਨਾਲੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੇ ਬੀ. ਸੀ. ਦੀ ਬਹੁ-ਸਭਿਅਕ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਕਰੇਗੀ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੂਸਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ (ESL.)

ਨਵੇਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਲਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕਮਤੀ ਹਨ। 1981 ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬੀ. ਸੀ. ਵਿਚ ਵੀਹ ਪਰਸੈਂਟ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਪੈਂਤੀ ਪਰਸੈਂਟ ਹੈ ਪਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਪੰਜਾਹ ਪਰਸੈਂਟ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਹਨ, ਈ. ਐਸ. ਐਲ. ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਘਟੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ E.S.L. ਲੋੜ ਹਰ ਸਕੂਲ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਭੀ ਪਰੀਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਈ. ਐਸ. ਐਲ. ਦੇ ਪੈਸੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ ਅੱਗੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਥੁੜ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ E.S.L. ਦੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਭੀ ਘਾਟਾ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਭੀ ਸਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਪੈਸੇ ਇਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸਤੇ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਲਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਫੰਡ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ. ਐਸ. ਐਲ. ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ।

ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਦੀ ਭੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਮਾ ਸਾਰੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਲੱਭਕੇ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਐਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਘਰ-ਸਕੂਲ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਰੇਰੇ ਤਾਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ

ਡਾ: ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ

ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।
ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਤੰਗ ਰਿੰਦਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।
ਦਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਪਸੰਦ ਹੁੰਦੀ ਏ।
ਅਪਣਾ ਅਪਣਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵੀ
ਤੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਕਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਖੂਬਸੂਰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਖੂਬਸੂਰਤ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਇਸ਼ਕ ਤੋਂ ਮੁੜਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨ ਰਖ
ਇਸ ਦਾ ਮੁੜਨਾ ਮੁਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਇਕ ਛੁਰੀ ਬਣ ਗਈ ਅਦਾ ਤੇਰੀ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਹਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਤਿਰੀ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ
ਮਰ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਵਖਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਏ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੇਗ ਤਿਰੀ
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਉਸਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ
ਜਿਸਨੂੰ ਤੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਜਗ 'ਚ 'ਹਮਦਰਦ' ਹਰ ਬੁਲੰਦੀ ਨੂੰ
ਇਕ ਨ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਗੋਰਖਾ ਲੈਂਡ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਕਰਾਰੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲਵਾਂਗੇ — ਬਾਸੂ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਕਾਮਰੇਡ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਗ ਹੈ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਸਗੋਂ ਕਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡੀ ਵਖਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਮਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਸ਼ ਘਿਸਿੰਗ ਅਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਘਿਸਿੰਗ ਉਸਦੇ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਮੁਖ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਵਖਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬਾ ਜਮਹੂਰੀ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲੋਕਪੱਖੀ ਨੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਤਕਰੀਬਨ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਤੇ ਵਖ ਵਖ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਵਧੀ ਹੈ ਤੇ ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਖ ਵਿਰੋਧੀ ਇੰ: ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਚਾਰ ਦੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪਖ ਅਤੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਫੁਟ ਪਾਊ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੋਰਖਾ ਲੈਂਡੀਏ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੀ ਦੁਮਛੱਲੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਲੋਕ ਏਕੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਾਂਗੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ

* ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਭਗਤ ਸਿੰਘ
* ਗਰੀਬ ਜੇ ਆਪਣੀ ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਤੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ।
* ਕਾਇਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵੀਰ ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ—ਭਗਤ ਸਿੰਘ

ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਮਿਉਨਿਟੀ ਵਲੋਂ ਬੌਬ ਵੈਨਮਨ ਲਈ ਡਿਨਰ

ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਅਟੌਰਨੀ ਜਨਰਲ ਮਿ: ਬਰਾਇਨ ਸਮਿਥ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਿੱਲ ਮਾਲਕ ਜੈਕ ਉਪਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਲਕੀਤ ।ਾਹਾਰ

ਜੈਕ ਉਪਲ ਬੌਬ ਵੈਨਮਨ ਨਾਲ

ਵੈਨਕੂਵਰ — ਫਰੇਜ਼ਰ ਵੈਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮਿ: ਬੌਬ ਵੈਨਮਨ ਲਈ ਇਡ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਮਿਉਨਿਟੀ ਵਲੋਂ ਡਿਨਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਅਟੌਰਨੀ ਜਨਰਲ ਮਿ: ਬਰਾਇਨ ਸਮਿਥ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮਿ: ਸਮਿਥ ਅਤੇ ਮਿ: ਬੌਬ ਵੈਨਮਿਨ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ। ਇਹ ਡਿਨਰ 'ਮੁਗਲ ਗਾਰਡਨ' ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਚੂ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ।
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਾ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ ।
(ਜਫਰ ਨਾਮਹ)

ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਅਤਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ?

ਕਿਆ ਇਹ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ?

ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਜੰਗ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰੀ। ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਕੁਝ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਵੇਸ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਯਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੇ ਪਏ।

ਇਹ ਭੀ ਯਾਦ ਰਖਣਾ, ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਰਹੁ ਰੀਤੀ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਵਿਖਾਵੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਤੇ ਖੰਡਨ ਸੀ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ, ਇਹ ਲਿਖਾਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਦਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਚਾਇਆ।

ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਲਈ, ਹਰ ਕੋਈ ਜਿਸ ਪਾਸ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਲੜਨ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ ਦੇਸ ਕੌਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਜਾਨ ਤੱਕ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲ ਜਾਣੀ। ਇਹ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ (ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ), ਇਹ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਲਈ ਜੰਗ, ਜਦੋਂ ਜਾਨ ਵਾਰ ਦੇਣੀ ਪਵੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੇਜਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗੇ ਦੇਖੇ, ਟੁਕੜੇ ਝੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਵਾ ਕੇ ਵੀ ਸੀ ਨਾ ਉਚਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰਤੇ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ

ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਣੈ ਕੀ ਏਹ ਨੀਸਾਣੀ,
ਮਨਿ ਇਕੋ ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੀ।
ਸਹਜਿ ਸੰਤੋਖਿ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ,
ਅਨਦੁ ਖਸਮ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੀਉ। (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ 106)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜ਼ਖਮੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਫੇਰ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਿਨੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਾਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ — (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ 724) - ਦੂਜਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ .....

"ਧੰਨ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਅਤੇ ਧੰਨ ਤੇਰੀ ਸਿੱਖੀ"

ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਮਰ੍ਹਮ ਦੀ ਡੱਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਾਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਉਤੇ ਮਰ੍ਹਮ ਵੀ ਲਾ ਦਿਆ ਕਰ।

ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਉਚਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਕਿਉਂ ?

ਤਲਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਿਉਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ?

—ਅਵਰ ਓਟ ਮੈਂ ਕੋਇ ਨ ਸੂਝੈ,
ਇਕ ਹਰਿ ਕੀ ਓਟ ਮੈ ਆਸ। (1304)

—ਰਾਖਨ ਹਾਰੁ ਸਮਾਰਿ ਜਨਾ।
ਸਗਲੇ ਛੋਡਿ ਬੀਚਾਰ ਮਨਾ। (913)

ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ ਦਾ ਹੈ।

—ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਤੂਹੀ ਏਕ। (211)
—ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ। (151)
—ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ ਕੀਏ
ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਾਂ ਕੀਏ। (1345)
—ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ।
ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ। (1254)
ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪ (724)

ਅਤੇ ਜੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸੇ ਇਕੋ ਰਾਮ ਦੀ ਅੰਸ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਲੜਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਜੰਗ ਭੈ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਹਮਤ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਭਾਗੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਕਿਉਂ ?

ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਇਆ ਦਾ ਹੈ

Forgivness is Love at its highest power, where there is Forgivness there is God himself.

ਖਿਮਾ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਕਹੀਏ ਸੰਤੋਖ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ।
ਸਤਿ ਹਮਾਰਾ ਚਾਚਾ ਕਹੀਏ ਜਿਸ ਸੰਗ ਮਨੂਆ ਜੀਤਾ।

ਸੱਚੁ ਵਰਤ ਸੰਤੋਖ ਤੀਰਥ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ ਖਿਮਾ ਜਪਮਾਲੀ ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ।
ਦਇਆ ਧਰਮ ਕਾ ਮੂਲ ਹੈ ਪਾਪ ਮੂਲ ਅਭਿਮਾਨ।
ਤੁਲਸੀ ਦਇਆ ਨਾ ਛੋਡੀਏ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ।
ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਤੋ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਭ ਹੀ ਥੋਥੀ ਬਾਤ।
ਬਾਹਰ ਕਥਨੀ ਸੋਹਣੀ ਭੀਤਰ ਲਾਗੀ ਘਾਤ।

ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਸਲੂਕ ਕਰੋ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਹੋਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਰਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਜੇਹਾ ਵਰਤਾਵਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਅੰਜੀਲ (Bible) ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਚੁਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਵੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ, ਸਿਆਣਪਾਂ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ

ਉਕਤਿ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲੀ ਤਿਆਗੁ। (177)
ਛਾਡਿ ਸਿਆਣਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ। (190)

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਪੁੰਜ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਦਵੈਤ ਨਹੀਂ। ਦਵੈਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਥੇ —

ਨਾ ਕੋ ਦੁਸ਼ਮਨੁ ਦੋਖੀਆ ਨਾਹੀ ਕੋ ਮੰਦਾ। (496)
ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ
ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ (383)

ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ। (1381)
ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੈ ਕੁਮਾਰਾ। (1128)

ਜੰਗ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਦਵੈਤ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਹੈ —

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ। (1427)

ਨਾ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ।।

ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਨ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਇਛਿਆ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਿਆਗ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦਾ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ।

ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਭਾਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਮੁਢਲਾ ਅਸੂਲ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਹੈ — ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ।

ਚੂਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਕਨ ਬਾ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ। (ਜਫਰ ਨਾਮਹ)
ਭਾਣਾ ਨਹੀਂ।

ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸਫਲ ਹੋਣ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜਨੀ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਸਵਰਗ, ਮੁਕਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਸਭ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਹਨ। ਭਾਣੇ ਤੋਂ ਉਤੇ ਦੀ ਕੋਈ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸੂਲ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਦਵੈਤ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਜਬ ਠੀਕ ਸੀ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰਨ ਜਾਂ ਵਰਤਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਰਹੁ ਰੀਤੀ, ਵੇਸ, ਪਹਿਰਾਵੇ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਜਾਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਸੇਧਾਂ ਤੇ ਹੀ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਚੂਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਾ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ।
(ਇਹ "ਜਫ਼ਰ ਨਾਮਹ" ਵਿਚੋਂ ਹਨ)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨਿਵਾਸੀ "ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ" ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ —

"ਜਫ਼ਰ ਨਾਮਹ" ਸਾਥ 11 ਹਕਾਯਾਤ ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਰਚਨਾ ਜਾਣ ਕੇ, ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਫਰ ਨਾਮਹ' ਸਾਥ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ।

ਵਿਦਯਾ ਵਿਰੋਧੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਜਫ਼ਰ ਨਾਮਹ" ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸ਼ੁਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਉਂ ਸਾਡੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨੀਚ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਸਰੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਅਤੇ ਐਲਡਰਮੈਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ

ਸਰੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਰੌਸ, ਐਲਡਰਮੈਨ ਗੈਰੀ ਵਾਟਕਿਨ ਅਤੇ ਜੂਡੀ ਹੈਡਿੰਗਟਨ ਤੇ ਭਲਿੰਦਰ ਮੁੰਡੀ

ਸਰੀ — ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਲੋਂ ਸਰੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਡੌਨ ਰੌਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਐਲਡਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਕਮਿਊਨਿਅੀ .ਐਲਡਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਨਿਚਵਰਾਰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਲਡਰਮੈਨ ਗੈਰੀ ਵਾਟਕਿਨ ਤੇ ਜੂਡੀ ਹੈਡਿੰਗਟਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੀ ਭਲਿੰਦਰ ਮੁੰਡੀ ਨੇ ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੌਬਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਜੂਡੀ ਹੈਡਿੰਗਟਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ

ਮੇਅਰ ਡੌਨ ਰੌਸ ਤੇ ਐਲਡਰਮੈਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਚਰਨ ਰਾਮਪੁਰੀ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਇੰਡੋ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਲੋਂ ਮੇਅਰ ਰੌਸ ਅਤੇ ਐਲਡਰਮੈਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਜ਼ ਐਸੋ: ਆਫ ਕੈਨੇਡਾ ਕੋਪ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ

ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ

ਕੋਪ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਈ: ਇੰ: ਵਰ: ਐਸੋ: ਆਫ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਭੰਗੜਾ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭੰਗੜਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਅਰ ਪਦ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਰਾਖੇ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਆਲਡਰਮੈਨ ਹੈਰੀ ਰੈਂਕਨ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਖਾਣੇ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਈ: ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਜ਼ ਐਸੋ: ਸਾਰੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਖਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਕੋਪ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸਮਾਂ

4 ਅਕਤੂਬਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 6 ਵਜੇ

ਸਥਾਨ :

ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਡਰਾਈਵ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹਾਲ
2026 ਈਸਟ 43 ਐਵੇਨੀਊ, ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ. ਸੀ.

- ਮਨੋਰੰਜਨ — ਲੋਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ
- ਭਾਰਤੀ ਖਾਣਾ

ਮੁਖ ਬੁਲਾਰਾ - ਹੈਰੀ ਰੈਂਕਨ (ਮੇਅਰ ਪਦ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ)

ਟਿਕਟ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ — 10 ਡਾਲਰ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ :-

ਮਹਿੰਦਰ ਸੂਮਲ — 327-6461

ਬਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ।

ਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਗੁਰ-ਸਿਖ ਹਨ ?

—ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡੀਅਨ—

ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੂਹ ਜਨਤਾ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਬੁਰਛਾਗਰਦੀ ਨੇ ਸੂਲੀ ਉਤੇ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਚਲਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛਾਨਣੀ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਤੇ ਧਰਤੀ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਹੈ — ਹਸਦੇ, ਗਾਉਂਦੇ, ਨੱਚਦੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਭੈ ਤੇ ਸਹਿਮ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਭਰਾ, ਅਸਹਿਮਤ ਸਿੱਖ, ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਤੇ ਵਰਕਰ, ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਇਸਤਰੀਆਂ, ਮਰਦ ਇਹਨਾ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਿੰਦੂ ਪਰਵਾਰ ਉਜੜ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਘੁਗ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੰਡਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਕੁਕਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ ਕਨਿਸ਼ਕ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਹਨਾਂ 325 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਦਰੇਸੀ ਗਰਾਉਂਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਨਾ ਨਗਰ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਦਿਲ ਹਿਲਾਊ ਕਤਲ ਕਾਂਡਾਂ, ਇਹਨਾ ਬੁਰਛਾਗਰਦਾਂ ਦੇ ਮਨੁਖ ਦੋਖੀ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਕਤਲਾਮ ਕਿਉਂ ?

ਕੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ਇਸ ਕਤਲਾਮ ਦਾ ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਧਰਮ ਹੈ ਜੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁਖ ਦੋਖੀ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਵ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ।

ਮੁਖ ਵਿਧੀ :

ਅੰਨ੍ਹੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਉਜਾੜਾ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹੱਥੋਂ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ, ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲਣੇ।

ਟੇਕ :

ਰੂੜੀਵਾਦੀ, ਮੂਲਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਉਤੇਜਤ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਭੜਕੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਉਤੇ।

ਵਰਗ ਅਧਾਰ :

ਸਿਖ ਲੋਟੂ ਹਿਤ ਜਿਹਾ ਕਿ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਫਾਰਮਰ।

ਮੁਖ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਕ :

ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇ ਇਸਦਾ ਪਿੱਠੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ।

ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਧਰਮ ਹੈ ?

ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ, ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹ, ਮਨੁਖ ਦੋਖੀ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਉਸ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਿਖੀ ਦੀ ਮੁਖ ਬੁਨਿਆਦ ਆਪਣੇ ਯੁਗ ਦੇ ਸਾਮੰਤ ਜਬਰ ਵਿਰੁਧ ਬੇਕਿਰਕ ਘੋਲ ਤੇ ਸਰਬਤ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਉਤੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਰਤ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਇਕ ਭਾਗ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਹੀ ਸਿਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਉਤੇ ਪਰਖ ਕਰੀਏ?

ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ 15ਵੀਂ, 16ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਈ। ਨਵ-ਜਾਗਰਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਅਟੁਟ ਅੰਗ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸਨਾਤਨੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਘਾਰ ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੁਅੱਸਬੀ ਤੇ ਜ਼ਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਿਆ ਸੀ।

"ਕੱਲ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ,
ਧਰਮ ਪੰਖ ਕਰ ਉਡ ਰਹਿਆ,
ਕੂੜ ਉਮਾਵਸ ਸੱਚ ਚੰਦਰਮਾ,
ਦੀਸੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਚੜ੍ਹਿਆ"

ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਪੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ, ਧਾਰਮਿਕ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੋਸ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਕੁਝ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸਕਾਰਆਤਮਕ ਗੁਣਾ ਤਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਲੋਕ ਹਿਤੂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਸੀ।

ਉਸ ਯੁਗ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸਾਮੰਤੀ ਰਾਜਵਾੜੇ ਹਾਕਮ ਆਪਣੇ ਲੋਟੂ ਤੇ ਜਾਬਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕੀ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਰਬੀ ਬਖਸ਼ਸ਼" ਪਰਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਪ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਵਤਾਂ "ਤਪੋਂ ਰਾਜ ਰਾਜੋਂ ਨਰਕ" ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ।

ਕਲਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੇ ਵੰਗਾਰਿਆ ਤੇ ਉਕਾ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਂਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁੱਤੇ, ਜਾਇ ਜਗਾਇਣ ਬੈਠੇ ਸੁੱਤੇ" ਆਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਮੰਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਰੱਬੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਜਾਬਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਾਕਾਰਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ "ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ" ਅਤੇ "ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਰਾਜਾ ਐਲਾਨ ਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੇ ਕੁਕਰਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ "ਝੂਠੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ" ਘੋਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਘੜੀ ਆਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ "ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਞ ਲੈ ਕਾਬਲੋਂ ਧਾਇਆ, ਜੋਰੀ ਮੰਗੇ ਦਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ" ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਜਰਵਾਣੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮਾਸੂਮਾਂ ਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੇ ਕਠੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਆਖ ਸਖਤ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ, "ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ, ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ ?" ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਹ ਦੁਰਕਾਰ ਪਾਉਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਜੇਹਲਖਾਨੇ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਆਪਣੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਝੱਲਣੇ ਪਏ।

ਗਰੀਬ ਕੀ ਰੱਖਿਆ

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੱਕਰ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ :

"ਬਾਤਨ ਫਕੀਰੀ,
ਜ਼ਾਹਰ ਅਮੀਰੀ,
ਸ਼ਸਤਰ ਗਰੀਬ ਕੀ ਰਖਿਆ,
ਜਰਵਾਨੇ ਕੀ ਭਿਖਿਆ"

17ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਜਿਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸਾਜੇ, ਉਥੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ, ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ: ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਤ ਹਨ :

"ਇਹ ਭਾਈ ਮੇਹਰ ਚੰਦ, ਕਰਮ ਚੰਦ ਤੇ ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੁਹਰਾਉ — ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਸਿਧ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ — ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸਾ ਹੋ।"

ਖਾਲਸਾ ਕੌਣ?

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿਥੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ, ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ, ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਮੂਲ ਲੱਛਣ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ :

"ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਪਾਲੇ, ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਗਾਲੇ"

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਕੀਰਨ ਤਾਰੀਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਵਲ "ਸਿਖ ਰਾਜ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

"ਭੇੜੋਂ ਸੇ ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਊਂ,
ਰਾਠਨ ਸੇ ਮੈਂ ਰੰਕ ਲੜਾਊਂ,
ਭੂਪ ਗਰੀਬਨ ਕੋ ਕਹਿਵਾਊਂ,
ਚਿੜੀਓ ਸੇ ਮੈਂ ਬਾਜ ਤੁੜਾਊਂ,
ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊਂ,
ਤਾਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਾਊਂ"

ਉਕਤ ਸਲੋਕ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੂਪ (ਰਾਜੇ) ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮੂਹ "ਗਰੀਬਨ" ਨੂੰ ਭੂਪ ਥਾਪਣ ਲਈ ਜੂਝਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਸੈਨਾ ਰੰਕਾਂ (ਮੁਜ਼ਾਰੇ-ਕਿਸਾਨਾਂ) ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸਾਮੰਤੀ ਰਾਠ (ਜਗੀਰਦਾਰ) ਸਨ — ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਜਬਰ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਤੇ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸਿਖ ਸਫਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਹ ਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ "ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ" ਜੋ ਸੀਸ ਤਲੀ ਉਤੇ ਰਖਕੇ ਨਿਰੰਤਰ 100 ਸਾਲ ਤਕ ਅਕਹਿ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲ ਮੁਗਲ ਜਬਰ ਵਿਰੁਧ ਜੂਝਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜਨਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ, ਨਾਤਾਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣ, ਨਾਂ ਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਪੱਤ ਤੇ ਨਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣਿਆ।

ਅਜੋਕੇ ਜਰਵਾਣੇ ਕੌਣ ?

ਆਓ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬੁਰਛਾਗਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਕਿਹੜੀ ਸਫ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹਨ ?

ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਰਵਾਣੀ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹਨ, ਜਿਹਨਾ ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਰੀਆ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਫਲਸਤੀਨ, ਨਿਕਾਰਗੁਆ, ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼, ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਕੌਮੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਜੂਝਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਵਰਗੇ ਗ਼ਦਾਰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਚਲਾਵੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ, ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਫਾਰਮਰਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਲੋਟੂ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ, ਬਲੈਕੀਏ ਤੇ ਸਮਗਲਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਭਾਈਵਾਲ ਜਾਂ ਸੰਤਾਨ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮੂਹ ਕਿਰਤੀ ਤੇ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਜਨਤਾ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਿਰੁਧ ਜੂਝ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨਾਂ ਮੋਰਚਿਆਂ ਉਤੇ ਸਾਡੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਤੇ ਦੇਸੀ ਲੋਟੂ ਹਿਤਾਂ ਵਿਰੁਧ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਉਚਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਉਲਟ ਉਹ ਖੁਦ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਤੇ ਲੋਟੂਆਂ ਦੀ ਸਫ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਮਜ਼ਲੂਮ, ਨਿਰਦੋਸ਼, ਨਿਤਾਣੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਾਨਵ ਸਭੇ ਏਕ

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮੂਹ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਿਸੀ ਧਰਮ, ਕੌਮ ਜਾਂ ਜਾਤ ਵਿਰੁਧ ਕਿਧਰੇ ਇਕ ਰਾਈ ਮਾਤਰ ਵੀ ਦਵੈਸ਼ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਲ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਚਰਦੇ ਹਨ; "ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਕ", "ਸਭ ਮੈਂ ਜੋਤ ਜੋਤ ਹੈ ਸੋਇ, ਤਿਸ ਕੇ ਚਾਨਣ ਸਭ ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਹੋਇ", ਤੇ "ਨਾ ਕੋ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ, ਸਗਲ ਸੰਗ ਹਮਕੋ ਬਣ ਆਈ" ਆਦਿ — ਇਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮ ਤੇ ਅਛੂਤ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਭਾਵਪੂਰਕ ਹੈ :

"ਅੱਵਲ ਅੱਲਾ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਭ ਬੰਦੇ,
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਉਪਜਿਆ, ਕੌਣ ਭਲੇ ਕੌਣ ਮੰਦੇ"।

ਇਸੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਥਨ "ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਣ, ਕੋਊ ਨਾ ਦਿਸੇ ਬਾਹਰਾ ਜੀਓ", ਤੇ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ" ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਸ ਸਰਬਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰੇਣੀ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮ, ਈਸਾਈ, ਅਛੂਤ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ।

ਸਮੂਹ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਮਾਮੰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਇਕ ਮਾਰੂ ਖਤਰਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਜਿਸਦਾ ਖਰਾਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਉਪਰ ਸਖਤ ਜਬਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ

ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਮਨ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮ ਦਾ ਕੁਫਰ ਵਿਰੁਧ ਜਹਾਦ ਦਸਦੇ ਇਸ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਜਬਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਨਵ ਹਿਤੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ :

— ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮ ਸੰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ।

— ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੁਆਰ ਰਖੇ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ।

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਵੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਛੋਹ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੱਕਰ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮ ਜਨਤਾ ਵਿਰੁਧ ਘਿਰਨਾ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਲੋਚਦੇ ਰਹੇ।

ਮੁਸਲਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ

ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਜਿਥੇ ਲੱਖਾਂ ਪੀੜਤ ਹਿੰਦੂ ਸਿੰਘ ਸਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਰੋਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖੜੇ ਸਨ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸਢੌਰੇ ਵਾਲੇ ਸਾਈਂ ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ ਦੇ 700 ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰੀਦ ਤੇ ਚਾਰੇ ਪੁਤਰ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਵਿਰੁਧ ਲੜੇ ਜਦੋਂ ਅਨੇਕ ਕਸ਼ਟ ਝਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਤਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਖਤਰਨਾਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਉਚਦਾ ਪੀਰ" ਬਣਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਨਬੀ ਖਾਂ ਤੇ ਗਨੀਂ ਖਾਂ ਸਨ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਦੀ ਇਕ ਟੁਕੜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁੜ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਮੌਲਵੀ ਨੂਰ ਦੀਨ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ "ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ "ਮਾਨਵ ਸਭੇ ਏਕ" ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮੂਹ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਧਾਰ ਪਾਣੀ ਪਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਹਮ ਪੱਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਇਸ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦੀ ਹੈ :

ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ

"ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ,
ਪੂਜਾ ਓ ਨਮਾਜ ਓਈ।
ਮਾਨਵ ਸਭੇ ਏਕ ਪੈ,
ਅਨੇਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਓ ਹੈ।

ਦੇਵਤਾ, ਅਦੇਂਵ, ਜਛ,
ਤੁਰਕ, ਗੰਧਰਵ, ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ,
ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਓ ਹੈ —

ਏਕੇ ਨੈਨ, ਏਕੇ ਕਾਨ,
ਏਕੇ ਦੇਹ ਏਕੇ ਬਾਨ।
ਖਾਕ, ਬਾਦ, ਆਬ ਓ,
ਆਤਸ਼ ਕਾ ਰਲਾਓ ਹੈ।

ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਭੇਖ ਸੋਈ
ਪੁਰਾਨ ਓ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ
ਏਕ ਹੀ ਬਣਾਓ ਹੈ।

ਹੁਣ ਆਓ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪੀੜਤ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਤੇ "ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭੈ ਏਕ ਈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ" ਦੇ ਉਚੇ ਸੁਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਜੋਕੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ —

ਮਾਰਚ 1986 ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੀ "ਪੰਥਕ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ" ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ "ਸਮੂਹ ਸਰਕਾਰੀ ਪਿਠੂਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ" ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਧਾਈ (ਭਾਵ ਕਤਲ) ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ" ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਧੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬਰਨਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਹੈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ "ਸੁਧਾਈ" ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਕਰੇਗੀ, ਕਿਸੀ ਦੀ ਅਜ ਕਿਸੀ ਦੀ ਕਲ੍ਹ, ਫੇਰ ਸੋਚੋ ਬਚਿਆ ਕੌਣ ?

"ਮਲੇਛ ਖਾਲਸਾ"

1983 ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਇਕ ਘੋਸ਼ਨਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਵੈਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਦਾਨੇ ਸਨ — ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਭਾਵ ਸਮੂਹ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ — ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਸਿੱਖ (ਸ਼ੇਰ) ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਕੇਵਲ ਪੈਂਤੀ ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ (ਭੇਡਾਂ) ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗਿਣੇ ਗਏ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਹਿਸੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਥਾਵੀਂ ਪੀੜਤ ਜਨਤਾ ਹਿਤ ਜੁਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੀਸਰੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਤਰੂ ਗਿਣੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੀ ਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ, ਨਾਮਧਾਰੀ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਆਦਿ — ਆਖਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ "ਪੰਥ ਦੇ ਗਦਾਰ" ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਬਾਦਲ ਤੇ ਟੌਹੜਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਕੁਝ ਪਿਛੇ ਹੈ ਤੇ "ਗਦਾਰਾਂ" ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਹਮਾਇਤੀ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦੇ ਹਨ —

(1) ਕੀ ਕਿਸੀ ਵੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੀ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਿਣਿਆ ? (2) ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਗਦਾਰੀ ਦੇ ਫਤਵੇ ਸਾਦਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਵਾਏ ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਾਣਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਗਰਦਾਨਿਆ ? ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੂਹ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਨਫੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ ਇਹ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਅਤਿਵਾਦੀ ? ਅਵਸ਼ ਹੀ ਦਸ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੱਲ ਉਲਟੀ ਹੈ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਖਦਾ ਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੋ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰੋ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਮੰਨੋ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰੋ — ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਜਨਤਾ ਹਿਤ ਜੁਝਦੇ ਇਕ ਇਕ ਬਾਗੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਇਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਭਾਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਤੇ ਲਗਦੀ ਵਾਹ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ !

ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੋੜ ਆਏ ਹਨ ਜਿਥੇ "ਸੰਤ ਖਾਲਸੇ" ਦੀ ਥਾਂ "ਮਲੇਛ ਖਾਲਸਾ" ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਵੀ "ਮਲੇਛ ਖਾਲਸੇ" ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਬੁਰਛਾਗਰਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਸਮੇਂ "ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ" ਨੇ ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਦਾ ਘੋਲ ਲੜਿਆ। ਪਰ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਏ। ਇਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮਧਾਰੀਕ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਗਦਰੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ, ਨੂੰ ਅਸਿਖ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਕਾਤਲ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਨੂੰ ਸਰੋਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। 1947 ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਫਸਾਦੀਆਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮਾਸੂਮ ਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ 'ਮਲੇਛ ਖਾਲਸੇ' ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ।

ਅਜ ਦੇ ਸਾਡੇ ਭੁਲੜ ਅਤਿਵਾਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ "ਸੰਤ ਖਾਲਸੇ" ਦੇ ਨਹੀਂ 'ਮਲੇਛ ਖਾਲਸੇ' ਦੇ ਪੈਰ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬੁਰਛਾਗਰਦੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਖੇਹ ਉਡਾਈ ਤੇ ਖੁਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਫਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਹੀਓ ਹਸ਼ਰ ਇਸਦਾ ਹੁਣ ਦੇ ਜੁਗ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ,

ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। 'ਕੈਨੇਡਾ ਦਰਪਣ' ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਰਪਣ ਇਕ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ, ਲੋਕ-ਤੰਤਰੀ ਪਰਚਾ ਪਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ, ਜੋ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ, ਲਈ ਥਾਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾਵੇ, ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ-ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਉਚੀ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਕ ਸਮਾਜਕ ਲੇਖ 'ਜੋੜੀਆਂ ਜਗ ਥੋੜੀਆਂ' ਛਾਪਣ ਲਈ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਛਾਪ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਨਾਉਣਾ।

ਆਪਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ
ਬੀ. ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ।

ਜੋੜੀਆਂ ਜਗ ਥੋੜੀਆਂ

ਬੀ. ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ (ਪ੍ਰਿੰ: ਰੀਟਾਇਰਡ)

ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੀਵ ਦੀ ਪਰਜਤੀ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਜੋੜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ (ਨਿਯਮਾਂ) ਅਧੀਨ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਜਾਤੀ ਮਨੁਖ (ਇਨਸਾਨ) ਜਾਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਮਾਗ (ਅਕਲ) ਅਤੇ ਆਤਮਾ (ਜੋਤ) ਭੀ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁਖ ਜਾਤੀ ਲਈ ਵਿਆਹ (ਸ਼ਾਦੀ) ਇਕ ਮਹਿਤਵ ਸਮਾਜਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਜਕ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੁਰਸ਼ - ਪਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਰੰਗਤ ਦੇ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਟੁਟ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸੰਜੋਗ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ, ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੇਟਾਂ 'ਚ ਪਏ ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਬਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜਾਗਰਤੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਚ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਭੀ ਅਪਨਾਏ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ। ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਪਖੋਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸੋਚਿਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਜਗ ਥੋੜੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਰੜ ਬਥੇਰੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਇਕ ਜੋਤ ਦੋ ਮੂਰਤੀ' ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਜੋਗ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ, ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਪਖੋਂ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਸਕ, ਆਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਖੋਂ ਅਪਨਾਈਏ। ਇਕ ਜੋਤ ਵਾਲੀ ਜੋੜੀ ਉਹ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ 'ਚ ਸੋਚ, ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਇਕ-ਸੁਰਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਹੋਵੇਗੀ ਪਿਆਰ ਦੀ, ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਉਦਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਚਿੰਤਾ-ਜਨਕ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਿਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋੜੀ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ 'ਚ ਲੋਭ - ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਪਰਧਾਨ ਹਨ। ਜਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਲਾਭ ਮੁਖ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੀਰਤ ਨਾਲੋਂ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਤਤ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਨਤੀਜਾ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਕਸੂਰਵਾਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਮਾਪੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ 'ਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਸੂਰ ਇਸਤਰੀ (ਸਸ - ਮਾਂ - ਭੈਣ) ਜਾਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜਾਤ (ਜਮਾਤ) ਨਾਲ ਵਧੀਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਾਜ ਦੇ ਲੋਭ ਨੇ, ਸੁਭਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਕਾਰਨ, ਸ਼ਾਦੀਆਂ, ਬਰਬਾਦੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਨਰਕ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਨਫਰਤ, ਜੋੜੀ ਤੋਂ ਨਰੜ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਮੌਤ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਲਦੇ, ਸਾਹ ਘੁਟਵੇਂ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਹਨ। ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਪਰਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅਮਨ ਚੈਨ ਅਤੇ ਜੀਵ ਪਰਗਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋੜੀਆਂ ਬਣਣ ਬਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰੋ-ਕੀਮਤਾਂ, ਗੁਣ-ਚੰਗਿਆਈਆਂ, ਮਾਨਸਕ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਖ ਆਧਾਰ ਬਣਾਈਏ।

ਨਿਰੋਲ ਸਰੀਰਕ -ਖਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਪਿਆਰ ਖਿਚ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋੜੀ ਬਨਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਰਜ਼ੀ

ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 14 ਤੇ

ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸੀ ਉਗਾਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੀ ਫਰਮਾ ਗਏ ਹਨ : "ਕੂੜ ਨਖੁੱਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕ ਸੱਚ ਰਹੀ।"

ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਅਮਰੀਕੀ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ

ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਅਮਨ ਬਾਰੇ ਸਰਗਰਮ ਇਕ ਗਰੁਪ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰੁੱਪ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗਰੁਪ ਵੈਨਕੂਵਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਆਉਣੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਕ ਦਸਤਖਤ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਸਤਖਤ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ। ਇਸ ਗਰੁਪ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਵੈਨਕੂਵਰ ਪੀਸ ਫਲੋਟਿਲਾ ਕੋਲੀਸ਼ਨ। ਇਹ ਗਰੁਪ ਲੋਅਰ ਮੇਨਲੈਂਡ ਦੇ ਮੇਅਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 23 ਹੈ ਤੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਕਰੈਡਿਟ ਅਤੇ ਐਨ. ਡੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਤੇ ਐਮ. ਪੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪੁਟੀਸ਼ਨ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਜੰਗੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਅਮਨ ਕੋਲੀਸ਼ਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਜੋ ਅਮਨ ਪੱਖੀ ਹੋਣ।

ਪੰਨਾ 13 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਹ ਪਰਚਲਤ ਹੈ, ਤਲਾਕਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਵਿਚੋਲਿਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾਈਆਂ ਦੀ ਸਫਾਰਸ਼ ਤੇ ਗਠ-ਜੋੜ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ, ਚੋਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਮਾਪੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਬਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੁਛ-ਪਰਤੀਤ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਜੋਤ, ਦੋਏ ਮੂਰਤੀ 'ਵਰਗੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਬਨਾਉਣ ਲਈ, ਕੋਈ ਐਸੇ ਜੰਤਰਾਂ, ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢਣ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਬਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸੁਭਾਵਾਂ, ਸਮਝ - ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ, ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਫਲ ਜੋੜੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਰਾਹ ਦਾ ਰੋੜਾ ਨਾ ਬਨਣ ਦੇਣ। ਅਤੇ ਜੋੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਵਖੋ ਵਖਰੇ ਸੁਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਮੇਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ - ਫਰਜ਼ ਸਮਝਣ।

ਮੁਲੰਮਾ

– ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ –

ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ,
ਉੱਕਾ ਹੀ ਇਹ ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ
ਸੋਨੇ ਦਾ ਛਲਾਵਾ ਹੈ.
ਮੁਲੰਮਾ ਹੈ
ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ
ਜਗਮਗਾਉਂਦੀ ਅੱਖ ਵਾਲੇ
ਨਾਨਕ
ਕਬੀਰ
ਤੁਕਾ ਰਾਮ
ਚੰਡੀ ਦਾਸ
ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੂਰ-ਭਰੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖ
ਭੇਖ ਹੈ ਇਹ, ਨਿਰਾ ਭੇਖ.

—0—

ਛੱਡ ਦਿਤਾ
ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ
ਤੇਰੇ ਅਗੇ
ਸੋਨੇ ਦੇ ਛਲਾਵੇ ਵਾਲਾ
ਝੂਠ ਮਿਰਗ
ਤੇਨੂੰ ਗ਼ਲਤੀ ਲਗ ਗਈ
ਤੇਨੂੰ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚੋਂ,
ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ
ਭੂਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ
ਧੁੰਦਲੇ ਭਵਿਖ ਵਿਚ
ਭੂਤ, ਜਿਹੜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਲ
ਵਹਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਯੁਗ ਵਲ
ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ
ਤੇਨੂੰ, ਤੇਰੀ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ
ਅੱਜ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲੋਂ.

—0—

ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਭਵਿਖ ਤੇਰਾ—
ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੀ ਅੱਖ ਅੱਗੇ
ਚਕਾਚੌਂਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?
ਸੋਨੇ ਦੇ ਛਲਾਵੇ ਵਾਲਾ
ਝੂਠੇ ਸੋਨ-ਮਿਰਗ ਵਾਲਾ
ਜਿਹੜਾ ਕਿਤੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ,
ਅੰਧ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਇਹ
ਨਿਰਾ ਧੁੰਦੂਕਾਰ ਹੈ ਇਹ
ਤੇਨੂੰ, ਤੇਰੀ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ
ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤੋੜ ਦਿਤਾ
ਤੇਨੂੰ, ਤੇਰੇ ਸੂਰਜੀ
ਭਵਿਖ ਵਲੋਂ ਮੋੜ ਦਿਤਾ.

—0—

ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਰਬਾਬ ਨਹੀਂ
ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਅਮਰ ਬੋਲ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ
ਜ ਕੂੜ ਦੀ ਅਮਾਵਸ ਉਤੇ
ਚੰਦਰਮਾ ਸਗਾਉਂਦੇ ਸਨ
ਬੀਨ ਹੈ ਇਹ, ਟੂਣੇਹਾਰੀ,
ਮੰਗਤੇ ਮਦਾਰੀਆਂ ਦੀ
ਕੂੜ-ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੀ
ਇਸ ਬੀਨ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਉਤੇ
ਸੁਤੇ ਨਾਗ ਜਾਗਦੇ ਨੇ
ਸ਼ੂਕਦੇ, ਫੁੰਕਾਰਦੇ ਨੇ
ਇਕ ਸੁਰ ਆਖਦੀ ਹੈ :
ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਮੈਂ !
ਦੂਜੀ ਸੁਰ ਆਖਦੀ ਹੈ :
ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਮੈਂ !

—0—

ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਰਬਾਬ ਨਹੀਂ
ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ
ਸੱਚ ਨਹੀਂ
ਅੰਧ ਤੇ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਇਹ
ਨਿਰਾ ਧੁੰਦੂਕਾਰ ਹੈ ਇਹ.

– ਜ਼ਿਆ ਸ਼ਬਨਮੀ –

ਦਿਲ ਕੀ ਸੂਰਤ ਰਾਤ ਭਰ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਪਰ ਬੈਠਾ ਨਾ ਕਰ.
ਹਰ ਨਏ ਚਿਹਰੇ ਕੋ ਮਿਸਲਿ-ਆਈਨਾ ਦੇਖਾ ਨਾ ਕਰ.

ਉਮਰ ਭਰ ਰੋਏਗਾ ਫਿਰ ਦਿਲ ਥਾਮ ਕਰ ਮੇਰੀ ਤਰਾਹ,
ਭੂਲ ਕਰ ਭੀ ਇਨ ਖਰਾਬੋਂ ਕੀ ਤਰਫ ਨਿਕਲਾ ਨਾ ਕਰ.

ਕੌਨ ਸਮਝਾਤਾ ਰਹਾ ਹੈ ਯਾਦ ਅਬ ਆਤਾ ਨਹੀਂ,
ਖ਼ਾਬ ਮੇਂ ਲੇ ਲੇ ਕੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਤੂ ਪੂਛਾ ਨਾ ਕਰ.

ਆਖ਼ਿਰੇ-ਸ਼ਬ ਕੌਨ ਆਤਾ ਹੈ ਦਿਲੇ-ਵੀਰਾਂ ਕੀ ਸਮਤ,
ਐ ਦਿਲੇ-ਨਾਦਾਂ ਤੂ ਹਰ ਆਹਟ ਪੇ ਯੂੰ ਚੌਂਕਾ ਨਾ ਕਰ.

ਇਕ ਪੌਂਡ ਸਹਿਦ ਲਈ ਲੰਬਾ ਸਫਰ

ਸਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪੌਂਡ ਸ਼ਹਿਦ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦਾ ਲੰਬਾ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾ ਹਿ ਤ ਦ ਰ ਪ ਣ

ਕਹਾਣੀ:

ਗੰਗਾ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੱਥ

ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੀਲਗਿਰੀ

'ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਕੀ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਏਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ ਤੇ ਸੀ।' ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਅਜ ਵੀ ਕਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੀ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਏਨਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਸ਼ਾਮ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਚੜ੍ਹਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਸਮਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾਲ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਾਂਗ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੇਚੈਨੀ ਸੀ। ਉਹ ਬੇਚੈਨੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਮੁਕੇਗੀ। ਕਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਤਾਰ ਆਈ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਬੀਮਾਰ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਾਸ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਪਿੰਡ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਢੇਗੀ। ਉਹ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗ਼ਮ ਦਾ ਗੋਲਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੌਣ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗ਼ਮ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨਫਰਤ ਕਦੋਂ ਗ਼ਮ ਵਿਚ ਪਲਟ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਖੋਹ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਫਰਤ ਕਾਰਣ ਤੇ ਫਿਰ ਗ਼ਮ ਕਾਰਣ !

ਜਦ ਉਹ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਗ਼ਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਿਆ। ਹੌਂਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕਦੇ ਨੇਪਰੇ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬੇਜ਼ਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਚਲੇ ਗਈ ਸੀ। 'ਜੇਕਰ ਉਹਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ' ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੇਚੈਨ ਰਹੇਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਂਗ ਤੜਪਦਾ। ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿਮਨੀਆਂ ਧੂੰਆਂ ਛੱਡਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੌੜਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ। ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ।

ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਲਹਿਰ ਜਿਹੀ ਉਠੀ। ਉਹਨੇ ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਕਿਰਣ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਫਾਟਕ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਹਨੇ ਸਕੂਟਰ ਅੰਦਰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਰਣ ਨਾਈਟ ਗਾਊਨ ਪਾਈ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੀ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਹਦੇ ਨਿੰਦਰਿਆਲੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਹਰੀ ਹਰੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਫੈਲ ਗਈ।

'ਤੁਸੀਂ ਪਾਲ ?'

'ਹਾਂ ਕਿਰਣ।' ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਲਕੀਰ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਅਜ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਾਦੀ ਜਿਹੀ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਬਸ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਲੰਧਰ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੀ। ਸੰਗਦੀ ਉਪਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਚੁਕਦੀ। ਹੁਣ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਇਕ ਗੁੰਝਲ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਗਦਰਾਇਆ ਰੰਗ ਤੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮਟਪਨ। ਉਸ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਹੁਸੀਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਗਾਹਟ ਵਾਲਾ ਬਚਪਨ ਪਿਛੇ ਛਡ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਆ ਟਿਕੀ ਸੀ।

'ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ?' ਉਹਨੇ ਕਿਰਣਾ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ।

'ਉਹ ਕਲੱਬ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਾਲੇ।' ਕਿਰਣ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੁਛ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਲੱਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਿਰਣ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

'ਬੰਟੀ, ਸਿੰਮੀ ?' ਉਹਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ।

'ਉਹ ਭੂਆ ਦੇ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਸਵੇਰ ਤੋਂ।' ਕਿਰਣ ਨੇ ਉਬਾਸੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਬਰਾਂਡੇ 'ਚ ਪਈ ਆਰਾਮ ਕੁਰਸੀ 'ਚ ਲੇਟ ਗਈ। 'ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਲਗਦੇ ਓ ?'

'ਮਾਂ ਬੀਮਾਰ ਐ। ਸ਼ਾਇਦ ਬਚੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਜਾ ਰਿਹਾਂ।' ਕਿਰਣ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁਪ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਈ। ਪਾਲ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਿਰਣਾ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਰੇਲ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਫੁੱਲ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੇ ਅਗੇ ਵਧ ਕੇ ਕਿਰਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਉਠਾ ਲਿਆ।

'ਪਾਲ ! ਪਾਲ।' ਉਹਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਮਟੀ ਉਹ ਏਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕੀ ਉਹ ਅਰਧ ਟਕੋਰ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ 'ਹੁਣੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।' ਪਰ ਉਹ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੀ ਉਹਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਘੁੱਟੀ ਰਹੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਿੱਠੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬੀਆਂ ਸਨ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਸਕੂਟਰ ਸ਼ੈੱਡ 'ਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਤਾਰ ਦਿਖਾਈ ਸੀ ਸਵੇਰੇ। ਉਹਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਕੁਛ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਤੇ ਉਹ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਕੋਠੀਆਂ, ਮਕਾਨ, ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਕਾਰਖਾਨੇ, ਰੁੱਖ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦੌੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਦੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਨੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਨ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ 'ਚੋਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਣ, ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਕਿਰਣ ਦਾ ਪਿਉ ਅੱਡੇ ਦਾ ਹਲਵਾਈ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲ ਮੁਕਾ ਲਏ ਸਨ। ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਸੜਕ ਲੰਘਦੀ ਸੀ। ਅੱਧੇ ਮੀਲ ਦਾ ਰਾਹ ਕੱਚਾ ਸੀ। ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕਾਨਿਆਂ ਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਨੇ ਥਾਂ ਘੇਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕ ਤੇ ਹੀ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸੜਕ ਤੇ ਤਾਂਗੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਬਸ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੂਰ ਅੱਡਾ ਸੀ। ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਤੁਰ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤਾਂਗੇ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਰੀਕਾਂ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਫਰਲਾਂਗ ਡੇਢ ਫਰਲਾਂਗ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਲਗਦੀ। ਉਠਾਂ, ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਲਗਦੀ। ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਬੁੰਦੇ ਨਤੀਆਂ ਪਾ ਲੋਕ ਫਿਰਦੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਮੇਲਾ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਦਾਰੂ ਦਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਮੂੰਹ ਲਾਇਆ। ਤਰਕਾਲਾਂ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਅੱਡੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਖਾਧੇ। ਫਿਰ ਘੁੱਟ ਹੋਰ ਪੀਤਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਮਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਨੇ ਮੱਛੀ ਵਾਲੀ ਰੇੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਖੜਿਆਂ ਬੱਕਰਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰ ਬੁਲਾਇਆ।

ਅੱਡੇ ਦੇ ਹਲਵਾਈਆਂ ਨੇ ਉਧਰ ਤੱਕਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਕੜ੍ਹਾਈਆਂ 'ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਖੁਰਪੇ ਕੱਢ ਲਏ। ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਬੋਲਿਆ, 'ਕਿਹੜਾ ਓਏ ?'

ਦੂਸਰਾ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਵਜੀਰੇ ਦਾ ਪਾਲੀ। ਪ੍ਰਤਾਪੁਰੇ ਵਾਲੇ ਵਜੀਰੇ ਦਾ ਪਾਲੀ।'

ਉਹਦੇ ਖੁਰਪਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਡੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਲਵਾਈ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਬੋਲਿਆ, 'ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਯਾਰ ਸਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭ। ਫਿਰ ਬੱਕਰੇ ਬੁਲਾਈਂ।'

ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਤੋਂ ਕੀ ਛੁਪਿਆ ਸੀ। ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਵਿਆਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ ਉਹੋ ਹਲਵਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੋਤੜੇ ਨਹੀਂ ਛੁਪੇ ਸਨ। ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੇ ਚੁਕੇ ਖੁਰਪੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਪਾਲੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਲਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਉਹਦੇ ਸੰਘੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਸਨ।....

ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 11 ਤੇ

ਪੰਨਾ 15 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਹਦੇ ਮਨ ਤੇ ਉਕਰੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹਦਾ ਵਜੂਦ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਏਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਇਹਦਾ ਸਬੰਧ ਜੁੜਦਾ ਜਾਪਦਾ। ਗੱਡੀ 'ਚ ਲੇਟਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਕੰਬਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅੱਡੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਦ ਉਹ ਵਿੱਸ ਘੋਲਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਵਿਸ ਮਰ ਨਾ ਸਕੀ। ਸਗੋਂ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਗਈ। ਅੱਡੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰੇ ਦਾ ਤਾਂਗਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਆਉਂਦਾ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ। ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਖਾਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੂਸਰੀ ਟੱਪਣੀ ਪੈਂਦੀ। ਲੰਘਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਸਰਦਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਮਿਲਦਾ। ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਪੀਡੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੁੱਭ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਢਿੱਡ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਘੂਰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਛੁਰਾ ਸੀ। ਉਹਤੋਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਜਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਦੋ ਘੁੱਟ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਪੀਤੇ। ਸਿਆਲ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਠੰਡ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਦੀਆਂ ਰਗਾਂ 'ਚ ਨਸ਼ਾ ਤੇ ਵਿਸ ਦੌੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੜਕ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ 'ਚ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਦੇ ਕਤਰੇ ਸਨ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਬਿੜਕ ਹੋਈ। ਹਨੇਰਾ ਏਨਾ ਸੀ। ਬਿੜਕ ਸੁਣਦੀ ਸੀ ਦਿਖਾਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, 'ਕੌਣ ਆ ਬਈ।'

'ਮੈਂ ਸਰਦਾਰਾ। ਕੀ ਗੱਲ ਐ?' ਸਰਦਾਰੇ ਦੀ ਲੜਖੜਾਉਂਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

'ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਨਾ। ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਆ ਗਿਆ।' ਉਹ ਝਾੜੀ ਦੇ ਪਿਛਿਓਂ ਨਿਕਲਦਾ ਬੋਲਿਆ।

'ਤੂੰ ਪਾਲੀ ਐਂ? ਆ ਜਾ ਮਰ ਲੈ। ਪੁਤ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਈ ਐਂ ਆਖਰ।' ਸਰਦਾਰਾ ਛਾਤੀ ਠੋਕਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ।

ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸਰਦਾਰਾ ਉਪਰ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਬਾਹਾਂ ਕਰੀ ਖੜਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, 'ਲੈ ਮਾਰ

ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਉਹਨੇ ਅਗੇ ਵਧ ਕੇ ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਛੁਰਾ ਖੋਭ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ। ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਭਰੜਾਉਂਦੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ। ਉਹ ਦੋ ਕਦਮ ਤੁਰਿਆ। ਫਿਰ ਮੂੰਧੇ ਮੂੰਹ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਪਾਲੀ ਨੇ ਪਹਾੜ ਵਰਗੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਤੇ ਅਜ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਤਸਵੀਰ ਵਾਂਗ। ਹਰ ਬੀਤ ਗਈ ਸ਼ਕਲ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਲਟਕ ਗਈ ਸੀ ..... ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਖੁਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਏਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਗਈ। ਪਾਲੀ ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਦੀ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰੇ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਸੁੰਨਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਤਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਉਹਦਾ ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਪੀਲਾ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਟ ਫੁਲਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ।

ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਕੁਛ ਦੇਰ ਬਾਦ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਕੈਂਚੀ ਵਾਂਗ ਚਲੀਆਂ। ਫੇਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹਨੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਢਿਡ ਨੂੰ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਿਖਰ ਗਈ ਲਗਦੀ ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਆਉਂਦਾ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬੁਲਾਵੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਦਾ ਜੋਸ਼ ਠੰਡਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰੇਲਵੇ 'ਚ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਦ ਉਹ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਪਿੰਡ ਸੁਖਾਵਾਂ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕਦੇ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲਗਦੀ। ਉਹਦਾ ਪਿਉ ਤਾਂ ਹੁਣ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਦੇ ਮਨ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਲੰਧਰ ਆ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਧੱਕ ਕਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਰਿਕਸ਼ਾ 'ਚ ਬੈਠਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੋਰ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਲਗਾ। ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਸ਼ੇ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਸੀਟੀ ਵਜਣ ਤੇ ਰੇਸ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ। ਪਰ ਵਿਸਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦ ਉਹਦੀ ਬਸ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਖੜੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਮਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਉਤਰ ਕੇ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਦਮ ਲਵੇ। ਅੱਡੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਪਰ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਸੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਹਮਣੇ ਸੇਠ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਹਲਵਾਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਲਈ ਨਫਰਤ ਭਰੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਫਰਤ ਕਾਰਣ ਉਹਨੇ ਜਲੰਧਰ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੀ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਧੀ ਕਿਰਣ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚੱਕਰ ਕੱਟੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਫਰਤ ਭਿੰਨੀ ਭਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਕਿਰਣ ਤੇ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਜੋ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਰਣ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਇਕੱਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ।

ਇਹ ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਇਕ ਟੀਸ ਨਾਲ ਤਿਲਮਿਲਾ ਉਠਿਆ। ਬੱਸ ਚਲ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਤੱਕਿਆ। ਕਦੇ ਉਥੇ ਸਰਦਾਰੇ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂਗੇ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਮਰਿਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖਰਾਦ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। 'ਮਥਾਰੂ ਬਰੱਦਰਜ਼ ਅਫਰੀਕਾ ਨਿਵਾਸੀ' ਸਾਹਮਣੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜਿਥੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਲਗਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਇਕ ਮਕਾਨ ਉਸਰ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਮਕਾਨ ਦੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਟਰੈਕਟਰ ਖੜਾ ਸੀ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਤ ਗਏ ਇਸ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਹਲਵਾਈ ਤੋਂ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਖਰਾਦ ਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਮਕਾਨ ਉਸਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਟਰੈਕਟਰ ਖੜਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਕੁਛ ਪਲਾਂ ਬਾਦ ਉਹਨੇ ਬੱਸ ਖੜੀ ਕਰਾਈ। ਉਹਦਾ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਤਾਪੁਰਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਿਆਂ ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਜੀਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੰਢ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੀ ਸਰਦਲ ਟਪਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਇਹ ਖ਼ਾਹਸ਼ ਸਦਾ ਲਈ ਦੱਬੀ ਗਈ। ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਦੋ ਚਾਰ ਬੁੱਢੀਆਂ ਦੇ ਸਿਸਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੂਕ ਉਠੀ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਦੱਬ ਲਈ। ਪਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਅਰਥੀ ਲਈ ਸਿੜ੍ਹੀ ਬੰਨ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਚਾਚੀ ਬੋਲੀ, 'ਪਾਲ ਪੁੱਤਾ! ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤੁਰ ਗਈ!'

ਉਹਦਾ ਮਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਆਖੇ 'ਉਹਨੇ ਮੇਰਾ ਰਾਹ ਕੀ ਦੇਖਣਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀ ਸੀ।' ਤੇ ਇਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਵਕਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹਦੀ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ।

ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਰ 'ਚ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲੱਕੜਾਂ ਚਿਣ ਕੇ ਬਣਾਈ ਚਿਤਾ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਪੱਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਭਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਤੀਲੀ ਜਗਾਉਂਦਿਆਂ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿਤੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਬੰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਲਾਗੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਤੇ ਉਹਦੀ ਚਾਚੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।

'ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹਨੇ ਪੁਤ ਪੋਤਰਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਕਟ ਲਈ।' ਉਹਦੀ ਚਾਚੀ ਨੇ ਉਹਦਾ ਗਮ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਕੁਛ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਚਾਚੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਠਾ ਕੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਕੜਾਂ ਜਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਪਿਆ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਜਿਸਮ ਜਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੁਨਮਸਾਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੋਈ ਚਿਤਾ ਕੋਲੋਂ ਡਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵੀ ਜੰਮ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨੂੰ ਹਿਲੂਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਬੁੱਢਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਖੇਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਿਆ।

'ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਦੇ ਦੁਖ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ। ਕਦੇ ਘਰ ਟਿਕ ਕੇ ਨੀ ਬੈਠਾ। ਹੁਣ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਬੈਠਾ।' ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ 'ਹੂੰ ਹਾਂ' ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ, 'ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਤੇ ਭਾਰ ਬਹੁਤ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ। ਸਭਨਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਚਲ ਵਸਣਾ। ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਈ ਪੈਂਦਾ।'

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਕਿਰਨ ਲਗੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਉਹਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ ਅੱਥਰੂ ਕਿਰੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਨਰਕ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹਦੇ ਅੱਥਰੂ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਉਹਦੀ ਦਾਹੜੀ ਵਿਚ ਗੁੰਮਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਫਿਰ ਚਲ ਪਈ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜਿਵੇਂ ਲਗੇ ਬੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਤੋੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਕਈ ਸਾਲ ਪਦਹਲਾਂ ਵਲ ਮੁੜ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਮਸੀਂ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਪਿਪਲਾਂ ਹੇਠ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਟੇ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ, 'ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਚੁਗ ਲੈਂਦਾ।'

ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਰੁਖ ਵੀ ਉਧਰ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਪਾਲੀ ਬੰਟੇ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੋਈ ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਧਲ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਲੋਕ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

'ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਤਾਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ।' ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ 'ਕਿੱਦਾਂ?'

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ, 'ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਰੀਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਐ। ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਵੀ ਐ। ਸਾੜਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਅਸਤ ਗੰਗਾ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਮਰ ਚੁਕੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਪਤੇਰਿਆਂ ਜਾਂ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸਾਂ 'ਚੋਂ ਨਵੇਂ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਸਤਾਂ ਨਾਲ ਜੀਹਦਾ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕਢਦਾ ਤੇ ਅਸਤ ਬੋਚ ਲੈਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਹੱਥ ਅਸਤਾਂ ਸਮੇਤ ਗੰਗਾ 'ਚ ਛੁਪਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਹੋਇਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਅਸਤ ਗੰਗਾ ਪਾਉਣ ਗਿਆ। ਜਦ ਉਹਨੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਅਸਤ ਪਾਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਰੰਗਦਾਰ ਹੱਥ ਨਿਕਲੇ। ਲਲਾਰੀ ਦੇ। ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਿਉ ਹਾਲੇ ਜ਼ੀਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਖਾਨਦਾਨ 'ਚ ਕਿਸੇ ਕਦੇ ਲਲਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਗਰਕਦਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਮਾਂ ਜਿਹਨੂੰ ਉਹ ਅਜ ਤਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝਦਾ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹਦਾ ਕਿਸੇ ਲਾਲਾਰੀ ਨਾਲ ਯਾਰਾਨਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਧਰਤੀ ਰਾਹ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਹੱਥ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਰਸਮ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਮਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਰੁਧ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆ।' ਫਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਮਨੁਖ ਜਾਤੀ ਤੇ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੰਗਾ 'ਚੋਂ ਕਦੇ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ .....।'

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਅਜ ਉਹਨੂੰ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਆਈ ਤੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬੈਠਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਅ ਗੱਲਾਂ ਕਿਥੋਂ ਸਿਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਲਾਗੀ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਜਲਦੀ ਹੋਈ ਚਿਤਾ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਠੀਕ ਕੀਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਚਲੇ ਆਏ। ਉਹ ਨੱਸ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਜ

ਝਾਂਜਰ ਦੇ ਬੋਲ

ਗੀਤਕਾਰ : ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੂਸ
ਪੰਨੇ : 64, ਮੁੱਲ : 20 ਰੁਪਏ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਦੀਪਕ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਮਾਈ ਹੀਰਾਂ ਗੇਟ, ਜਲੰਧਰ ।

ਸਾਹਿਤ, ਖਾਸ ਕਰ ਕਾਵਿ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ 'ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ' ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਭਾਵ 'ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ' ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵਾਂ, ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਅਭੀਵਿਅਕਤੀ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਠਕ/ਸਰੋਤੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਬਿੰਬ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਇਮੇਜ਼ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨੂਰਪੁਰੀ, ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਨ, ਚਰਨ ਸਫਰੀ, ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਦਾ ਇਕ ਨਾਂ ਹੋਰ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਹੈ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੂਸ । 'ਝਾਂਜਰ ਦੇ ਬੋਲ' ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਗੀਤ-ਸੰਕਲਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਭਾਵਾਂ ਉਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮੂਹਿਕ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਭਾਵ ਬਹੁ-ਦਿਸ਼ਾਵੀ, ਬਹੁ-ਪਸਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਦੇ ਉਹ ਇਕ ਪਰਤੀ ਹੀ ਹਨ । ਮਿਲਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਤੜਪ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ, ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਆਦਿ ਭਾਵ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਭਾਵ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਕਲਨ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਣਾ, ਪੁਨਰ-ਅਭਿਵਿਅੰਜਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੋਕ ਲੋਰਕ ਤੱਤ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ :

ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੰਦ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤਰਾ
ਤੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲਾਂ ਡੱਬੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ।

ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲੱਗੇਂ ਗੰਦਲੇ ਕੁਆਰੀਏ ਨੀ ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੰਘਦਾ ਫਿਰੇ
ਬਾਪੂ ਪੱਟ ਹੋਇਆ ਰੰਨਾਂ ਦੇਖ ਗੋਰੀਆਂ ।

ਸਰਲਤਾ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ । ਗੀਤ ਵਿਚ ਗਾਇਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਬਿੰਬਾਤਮਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਬਿਰਹਾ, ਵੇਦਨਾ ਦੀ ਹੂਕ ਮਨ ਨੂੰ ਧੂਹ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਧਮਾਲਾਂ ਦੀ ਥਿਰਕਣ ਹੈ। ਸੂਸ ਨੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜ਼, ਸਵਾਰਥੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਭਾਰਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨੀ-ਵਿਧੀ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਾਠਕ ਸਰੋਤੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਜੋੜਦਾ, ਮਨ ਤੱਕ ਕੰਘੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਕੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਨੰਦ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ, ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਸ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦ ਫਿਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਏ ।

—ਅਵਤਾਰ ਜੌੜਾ

ਪੰਨਾ 16 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਦੀ ਰਾਤ ਤਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਦੇ ਦੋਸਤਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਆਇਆ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਥਾਈਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ । ਰਾਤ ਉਹਨੇ ਤਾਰੇ ਗਿਣਦਿਆਂ ਕਟ ਲਈ ।

ਸਵੇਰੇ ਲਾਗੀ ਫਿਰ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਸਿਵਾ ਠੰਡਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਰਾਖ ਉਪਰ ਤਰੇਲ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਸੀ। ਲਾਗੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਅਸਤ ਚੁਣ ਕੇ ਇਕ ਲਾਲ ਪਰਨੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ । ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਲਾਗੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਸੜਕ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਇਦ ਆਖਰੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਉਹ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਨਕੋਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੁਛ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਹ ਬੱਸ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੁਰਿਆ। ਇਹ ਉਹੀ ਨਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਅਸਤ ਪਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਹਰਦੁਵਾਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਦਾਰੇ ਦੇ ਅਸਤ ਇਸ ਵਹਿੰਦੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ । ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਅਸਤ ਆਪਣੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ। ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜਦਿਆਂ ਉਹ ਦਿਲ ਤਕੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁੜਬੜਾਇਆ, 'ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਏਥੇ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ... ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਅਸਤਾਂ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ ਨਦੀ ਦੀ ਭੇਂਟ ਕਟ ਦਿਤਾ ।

..... ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜਿਆਂ ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਅਥਰੂ ਵਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਵਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ...... ।

ਵੀਜ਼ਾ ਵਰਲਾਪ

ਮਿੱਤਰ ਰਾਸ਼ਾ

(ਯੁਵਰਾਜ ਰਤਨ ਦੇ ਨਾਂ)

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ?
ਹਵਾ ਦਾ ਰੁਖ
ਏਵੇਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਾ ।

ਘਰਾਂ ਵੱਲ
ਰੁਖ ਕਰਨ ਲਈ
ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ
ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ
ਲੰਘਣਾ ਪਏਗਾ ।

ਘਰਾਂ ਦਾ ਰਾਹ
ਫੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਦਫਤਰਾਂ ਦਾ ਰਾਹ
ਫੜਨਾ ਪਏਗਾ ।

ਘਰਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡੇ
ਖੜਕਾਉਣ ਲਈ
ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ।

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ?
ਰੋਟੀ ਸੇਕਣ ਆਇਆਂ ਨੂੰ

ਪਰਦੇਸੀ ਮਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਵੀਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ
ਪੁੜੀਆਂ ਖਾ ਕੇ
ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਦੁਖਦਾਈ
ਟੀਕੇ ਲਗਵਾ ਕੇ
ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ਤੱਕ
ਅਪੜਨਾ ਪਏਗਾ ।

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ?
ਕੂੰਜੇ ਪਹਾੜ ਦੀਏ

ਕਦ ਪਾਏਂਗੀ ਵਤਨਾਂ ਵਲ ਫੇਰਾ
ਫੇਰਾ ਤਾਂ ਪਾਵਾਂਗੀ
ਜੇ ਤੋੜੇ ਸਰਕਾਰ
ਵੀਜ਼ੇ ਵਾਲਾ ਘੇਰਾ ।

ਇਕ ਉਡਾਰੀ ਉਹਨੇ ਐਸੀ ਮਾਰੀ
ਉਹ ਮੁੜ ਵਤਨੀਂ ਨਾ ਆਇਆ
ਵਤਨੀਂ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਆਉਂਦਾ
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਹ 'ਚ
ਵੀਜ਼ੇ ਦੀ ਕੰਡਿਆਲੀ ਥੋਰ ਦਾ
ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਵਛਾਇਆ ।

ਅਸੀਂ ਔਂਸੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿ ਗਏ
ਵੀਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ
ਦੋ ਦਿਲ ਕੁਰਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿ ਗਏ
ਵੀਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ।

ਵੀਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ
ਵਰਯਾਮਿਆ ਤੈਨੂੰ
ਸਾਡੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਮਰ ਗਈ
ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ?
ਸਾਡੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਮਰ ਗਈ ।

ਵੀਜ਼ਾ ਮਿਲਿਆ ਤੈਨੂੰ ਪਛੜ ਕੇ
ਪਰਾਇਆਂ ਦੇ ਮੈਂ ਵੱਸ ਪੈ ਗਈ ।

ਵੀਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਅਫਸਰਾਂ
ਤੂੰ ਅਤਿਵਾਦ ਕਮਾਇਆ
ਕੁਝ ਕੁ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ
ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਖਚੱਰਿਆ
ਵੀਜ਼ੇ ਦਾ ਖੰਜਰ ਲਟਕਾਇਆ ।

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ?

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ

ਡਾ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ — ਪ੍ਰਧਾਨ
ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੂਸ — ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ — ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ

ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਮੈਂਬਰ :— ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ "ਮੋਮਨ", ਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ "ਮਿੰਦਰ", ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਚੈਂਚਲ "ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ", ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਤਾਰਾ ਗਿੱਲ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਰਾਏ, ਸੁਖਵੀਰ ਕੰਗ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਪ੍ਰਦੇਸੀ'।

Imperialist Game of Dismemberment

'Azad Punjab': Seed of Separatism

Though British intelligence services functioning in India including the military intelligence had been deliberately fostering separatist trends among the Sikhs, these attempts now assumed a new dimension. The colonial rulers wanted to wean away the Sikhs from the main national stream. It was in this situation that the concept of 'Azad Punjab' was evolved by the agile and fertile mind of Giani Kartar Singh The author of the 'Azad Punjab' visualised that those territories of the Punjab where Hindus and Sikhs predominated should constitute a separate unit. The 'Azad Punjab' would have included the maximum Sikh population, with no single community being in an absolute majority. The Hindus and the Muslims would have been 40 per cent each in the population and the Sikhs 20 per cent. The population of the Sikhs would have increades to 24 per cent with the merger of the Sikh princely states.

By the time ot became clear that India would be divided into two states on the basis of 'two-nation theory' the Sikh communalists also started demanding an independent state. Till then the word Sikh 'Qaum' was loosely used to convey that all those who were devotees of the Sikh religion constituted a religious minority. But when the 'two-nation theory' was accepted and India was divided, the Sikh communal leaders too raised the demand that since the Sikhs were a 'nation', they should not be left at the mercy either of Pakistan or of Hindustan.

It was in this backdrop that Akali leaders demanded an independent state for Sikhs. The demand was formally put forward by the Akali Dal in a resolution passed on 22 March, 1946: "Whereas the Sikhs being attached to the Punjab by intimate bonds of holy shrines, property, language, traditions and history claim it as their homeland and holy land which the British had taken as a 'trust' from the last Sikh ruler during his minority and whereas the community of the Sikhs is being threatened on account of the presistent demand of Pakistan by the Muslims on the one hand and face the danger of being absorbed by the Hindus on the other, the executive committee of the Shiromani Akali Dal demands for the preservation and protection of the religious, cultural, economic and political rights of the Sikh nation the creation of a Sikh State which would include a substantial majority of the Sikh population and their sacred shrines and historical Gurdwaras with a provision for the transfer and exchange of population and property, wherever possible and necessary".

It is not accidental that Coupland's concept of an 'agency centre' and this resolution of the Akali Dal should leave no one in doubt that the slogan of 'Khalistan' which has been raised in recent years have many common features. It means, what British imperialism failed to accomplish in the mid-forties is now being sought to be achieved.

Another important fact of history also needs to be examined in this connection.

Maharaja Yadvindra Singh of Patiala admitted in an article published in a newspaper as late as on 19 July, 1956 that in a meeting with Jinnah at a dinner hosted by the Viceroy Lord Mountbatten, "Liaqat Ali Khan and Begum Liaqat Ali ....., went out of their way to offer on behalf of the Muslim League everything conceivable. It was to be the Head of this new Sikh State ....the Sikhs would have their own army and so on." This admission by the late Maharaja speaks for itself and needs no comment. That the Sikhs did not fall a prey to this conspiracy speaks volumes of their sense of patriotism. Once again, the credit goes to the robust Sikh peasantry and the nationalist Sikhs for having upset the apple cart of the communalists and the Sikh princes.

Organised Violence to Force Dismemberment

Since this knocked down the British plan to dismember India, organised communal violence was unleashed to uproot the people from their traditional homeland. The fury of violence was let loose on the Hindus and Sikhs in Rawalpindi division for obvious reasons. The size of non-Muslim minorities in the proposed Pakistan state was considerable. To enable Pakistan to create a theocratic state, it was essential to change the composition of the population of the areas which were to constitute the new Muslim state. The

It was under these circumstances that the Akali leaders gave up the demand for an independent sovereign state. Articulating the aspirations of the patriotic Sikhs, Baba Kharak Singh, in a press statement on 14 April, 1947 said:

"I am a staunch advocate of Akhand (undivided) Hindustan ... Should, however, partition become inevitable and be unfortunately thrust upon us, I would plead for adequate safeguards and legitimate protection for the non-Muslim minorities living in the territories proposed to be partitioned."

However behind the scene attempts continued to wean away the Sikhs from the national main stream. Three different alternatives were placed befor the Akali leaders by certain gobetweens. These alternatives were:

(1) a separate unit of eastern Punjab with a position in Pakistan equal to that of any other unit such as Sind or Western Punjab.

(2) special privileges for the Sikh minority in western Punjab; and

(3) special privileges for the Sikhs in Pakistan as a whole.

But all sections of the political poinion among the Akalis and other Sikh leaders rejected these proposals. Naturally the British rulers were for from being happy with this "mood" of the Sikh leaders who had decided by that time to save for India and for themselves as much of the Punjab as they could from going into Pakistan. At the meeting with the Indian leaders on June 2, 1947 Lord Mountbatten said that "he was most distressed about the position of the Sikhs". Incidentally, this is how Punjab came to be partitioned and with it the Punjabi speaking people.

'Punjabi Suba'

After 1947, there was a temporary thaw in the communal politics of the Akalis. The Akalis joined hands with the Congress to form the first government

in East Punjab (now Punjab). This nominee, Sardar Baldev Singh, was already a member of the Central Cabinet. At that stage, the Akali Dal took a clear stand that it was opposed to communal electorate. But after a few years later, in the mid-fifties, the Akali Dal raised the demand for the linguistic reorganisation of the Punjab, though this demand had communal orientation, as in the past.

In their memorandum submitted to the States' Reorganisation Commission (SRC), for instance, they had proposed that the 'Punjabi Suba' should comprise Gurdaspur, Amritsar, Ferozepur, Ludhiana, Jullundur, Hoshiarpur, Ambala, Karnal (excepting Panipat) Sirsa, Bhatinda, Kapurthala, Fatehgarh Sahib and Sangrur (leaving out Jind and Mirwana tehsils) districts of the Punjab and the Ganganagar district of Rajasthan with a population of nearly 1.20 crore.

Subseqently, when the regional formula was introduced, the Akalis agreed that the Punjabi region should consist of the districts of Gurdaspur, Amritsar, Jullunder, Hoshiarpur, Ferozepur, Ludhiana, Kapurthala, Bhatinda, the Ropar and Chandigarh assembly constituencies in Ambala district, Patiala district excluding Kandaghat and Nalagarh tehsils and Sangrur district excluding the Jind and Nirwana tehsils having a total population of 86,02,608.

Significantly enough, Kangra, district with a population of 9.32 lakh which with the exclusion of Lahaul-Spiti and part of Kulu, is a Punjabi speaking district, was not included in the Akali proposals made to the SRC. Moreover, that part of Himachal Pradesh which adjoins Punjab, leaving out North Mandi, North Suket, parts of Chamba Mahasu Rampur areas. Bushair and Chini tehsils, are essentially Punjabi speaking areas according to the Linguistic Survey of India. These areas were also excluded from the Akali blueprint for the 'Punjabi Suba'. The reasons for these exclusions are obvious. In fact, the Akalis wanted to carve out a state in which Sikhs would be in majority. If Punjab had been reorganised strictly on the linguistic basis the proposed state would not have served the Akali communal objective, the Sikhs being out-numbered there.

It is a commonly known fact that Devi Lal as the representatives of all the parties comprising 'Haryana Committee' and Gurnam Singh as the representative of the Sant's Akali Dal alongwith ten other leaders had concluded written agreement that the two regions should be made the basis for the demarcation of the boundaries of the two states and any adjustments should be made through negotiations. It was also decided that village should be made the basis for settling disputes arising over the fixing of boundaries. Though no negotiations were actually initiated following the agreement. Sant Fateh Singh had committed himself to settle disputes over adjustments of boundaries through concultation and discussion. He resiled from this position soon after Punjab had been reorganised.

Linguistic Reorganisation: A Baffling Problem

The Punjab Pradesh Congress, after the reorganisation of the state, reiterated that the demarcation of the boundaries should be done strictly on a linguistic basis and did not hesitate to demand the main chunk of Kangra district for inclusion into the new state. Though Sant Fateh Singh too gave support to this stand of the Pradesh Congress, he did not firmly state that he would press for the inclusion of Punjabi speaking areas of Kangra district in the Punjabi speaking state, despite his professions of secularism. If this were not so, he would have come out of the Golden Temple and campaigned among the messes particularly among the non-Sikhs to convince them about the legitimacy of this demand.

After Punjab was reorganised and trifurcated into three states Punjab, Haryana and Himachal Pradesh, the Akalis started another agitation and demanded that Chandigarh should be given over to Punjab and all the socalled 'common links' between Punjab and Haryana such as the High Court should be snapped.

Curiously enough, Chandigarh under the regional formula, was declared 'bilingual' and after the reorganisation of Punjab, it became the common capital of the two states.

Within a few months, the Akalis again started an agitation over the merger of Chandigarh with Punjab. It was in this situation that another solution was evolved and it was agreed that Chandigarh should be given to Punjab and in return Fazilka and Abohar areas should be handed over to Haryana. This was obviously a very odd decision. The Sant had then accepted this arrangement. Now, once again, true to form a controversy over Chandigarh, is raging in Punjab and predicately passions are running high.

This is how linguistic reorganisation of Punjab has always been a baffling problem since the partition of the country in 1947. It has defied all solutions and every formula so far evolved has created new complications, leading to communal polarisation in the state. Apart from this aspect, the Akalis themselves have been shifting ground and after every concession made to them with a view to solving this problem, they have been coming forward with newer demands and thus there has been no finality about what has come to be known as the linguistic reorganisation of the Punjab.

Pride of the Nation

Avtar Singh 'Sadiq'

Where is the art of my hands?
Hands that made shoes
in various shapes and sizes
Hands that sweated on days and nights
to make their 'star' bright.
Hands that protected
people from cold.

I am proud of my hands;
they are really bold.
Though often in a happy mood
my boss used to say,

Oh ! they are made of gold?
Today being so strong and stout
I mutter and think of my hands.
of what sort is that sword?
which cut off my hands
Before the 'Unemployment Office';
Who cares for my sorrow and despair?
Completely cramped
under the layers
of laughing chairs.
However wounded dignity
Feels hard to bear the bang
'Idle bug....' — burden on the land.'
Through the windos
I saw sky scrapers
touching the sky
— a wonderful miracle of hands
on which a world may stand.
However the world is a story of hands.
Being sunken in thoughts, as such
A painful voice came from my hearts
'I want to work'
Meanwhile another voice
I heard, saying in sweat language,
'Your hands are safe
in our shelves.'

ਵਿਅੰਗ

ਹੌਲਦਾਰ ਫੰਨੇ ਖਾਂ ਦਾ ਆਤਮ ਵਿਵੇਚਨ

ਕੇ. ਐਲ. ਗਰਗ

ਹੌਲਦਾਰ ਫੰਨੇ ਖਾਂ ਅੱਜ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਅਮਲੀ ਦੀ ਮੰਜੀ ਵਰਗੀ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਖੰਘੂਰੇ ਮਾਰਦਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੀ ਮੁੱਛ ਤੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਢਿੱਡ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੱਛ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਰੂਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਗੱਲ ਗੱਲ ਤੇ ਛਣਕਾਟਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

'ਤੂੰਨ ਦਿਆਂਗਾ ਹਰਾਮੀ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ... ਸਮਝਦਾ ਕੀ ਏ ਹੌਲਦਾਰ ਫੰਨੇ ਖਾਂ ਨੂੰ ?'

ਤੇ ਕੱਛ ਵਿਚੋਂ ਰੂਲ ਕੱਢ ਕੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਾਰ ਛੱਡਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਨੂੰ ਬੱਕਰੀ ਵਾਂਗ ਢਾਹ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਕੜਾਕੇ ਕਢਾ ਛੱਡਦਾ। ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਨਕਸ਼ਾ ਈ ਹੋਰ ਸੀ। ਢਹੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਸੀ ਜਲੇਬੀਆਂ (ਵਿਆਹ ਵਿਚੋਂ ਬਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਹੋਣ ਤੇ ਢਿੱਡ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵਰਗਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਮੂੰਹ ਉਜੜੇ ਮੇਲੇ ਵਰਗਾ ਆਵਾਜ਼ ਮੋਏ ਮਾਸ਼ੂਕ ਦੇ ਆਸ਼ਕ ਵਰਗੀ, ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਥੋਡੇ ਢਿੱਡ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪਿਐ, ਹੌਲਦਾਰ ਜੀ ?

ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਢਿੱਡ ਆਖਦੇ ਉਂ - ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਹੁਣ ਢਿੱਡ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਈ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਐ — ਢਿੱਡ ਕਿਤੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ — ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਢਿੱਡੀ ਐ - ਆਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਢਿੱਡੀ —

ਇਸ ਢੋਲ ਵਰਗੇ ਢਿੱਡ ਦੇ ਢਿੱਡੀ ਬਣ ਜਾਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ

ਇਹਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੇ, ਪਰ ਹਰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਥਿਕ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਢਿੱਡੀ ਨੂੰ ਮੁਰਗਾ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਜਾਣੋਂ ਸਦੀਆਂ ਹੀ ਬੀਤ ਗਈਆਂ (ਮੁਫਤ ਦਾ ਮੁਰਗਾ)। ਵਿਸਕੀ ਅੱਗੇ ਬਾਲਟੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਸਿੱਟੀ ਦੀ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੰਨ 'ਚ ਫੂੰਬਾ ਟੁੰਗਣ ਜੋਗੀ ਵੀ ਨੀ ਮਿਲਦੀ - ਦਾਰੂ ਮੁਰਗੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ 'ਚ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾ ਪਿਚਕ ਗਿਆ।

ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਨ ਕੀ ਨੇ ਭਲਾ ?

ਅੱਗੇ ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਚਲਦੇ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਘਿਉ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਫਸਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਹੁਣ ਨੇਤਾ ਆਪ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਐ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਆਪ ਹੀ ਵੱਡੇ ਕੈਂਚੇ ਨਾਲ ਮੁੰਨ ਲੈਂਦੇ ਐ — ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋ ਚਾਰ ਵਾਲ ਛੱਡਣਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਸ਼ ਭੋਰਾ ਚੋਰਾ ਨਸੀਬ ਹੋਊ - ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੀਸਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਵੀ ਵੱਡੀ ਚਾਰ ਸੈੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬੈਟਰੀ ਨਾਲ ਲੱਭਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਨ ?

ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੀ ਜਣਾ ਖਣਾ ਹਰ ਲੰਡੀ ਬੁੱਚੀ ਲੀਡਰ ਬਣੀ ਫਿਰਦੀ ਐ। ਹਲਦੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤਕ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣ ਗਈ ਐ - ਬੰਦਾ ਫੜੀਦਾ ਪਿਛੋਂ ਐ ਅਗਲੇ ਛੁਡਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਐ - ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਨਕਾਰਾ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ।

ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ?

ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤਕ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤਦ ਹੀ ਨਾ ਪਤਾ ਨੀ ਕੋਈ ਉਈਂ ਰਿਟਾਇਰ ਕਰ ਜੇ — ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੌਂਕੀ ਜਨਾਨੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨੀ ਲੱਗਦਾ।

ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨਿਆਣੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ 'ਚ ਭਰਤੀ ਕਰਾਉਂਗੇ ?

ਨਾ ਨਾ ਜੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੋ (ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ)। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਸੀਹਤ ਲਿਖ ਚੂੰ ਬਈ ਭਾਈ ਪੁੱਤਰੋ ਧੀਓ, ਆਲੂ ਛੋਲੇ ਭਟੂਰੇ ਵੇਚ ਲੈਣਾ, ਕੁਲਫੀਆਂ ਦੀ ਰੇੜ੍ਹੀ ਲਾ ਲੈਣਾ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਹੁਣ ਜੀ ਸਾਡਾ ਵਕਾਰ ਈ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਐ - ਪੁਲਿਸ ਸੀ ਜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਲੰਮੇ ਪੈ ਪੈ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ - ਹੁਣ ਤਾਂ ਟੁੱਟੇ ਭੱਜੇ ਜਿਹੇ ਈ ਬੰਦੇ ਮਾਨ ਨੀ। ਆਖੇ ਜੀ ਹਮ ਭਰਿੰਡੋਂ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਐ ....।

ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਈ ਦਿਲ ਛੱਡਗੇ ਹੌਲਦਾਰ ਜੀ ?

ਨਾਂਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਈ ਦੱਸੋ ਕਿ ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਹੀ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਆਰਡਰ ਦੇ ਦੇਣਗੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਿਠਾ ਦੇਣਗੇ .... ਆਪ ਸਾਰੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਐ ਲਾਈਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਵਿਚਾਰਾ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਦੋ ਚਾਰ ਵਾਰ ਮੁਅੱਤਲੀ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਐ ਜੀ - ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਨਾ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਆਪ ਮਰੀਏ ....

ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਤਾਂ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਸਤੋਂ ਡਰੀ ਜਾਨੇਂ ਉਂ ?

ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸੁਣ ਲੋ ਬੰਦੂਕ ਐ ਸਾਡੀ ਜਾਰਜ ਪੰਜਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਗੇ ਵਲੈਤ ਦੇ ਅਸੀਂ ਸਾਂਭ ਲਈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮੱਖੀ ਨੀ ਮਰਦੀ। ਦੂਨੀਆਂ ਲਈ ਫਿਰਦੀ ਐ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਨੂੰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਚਾਲੀ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਐ ਅਗਲੇ ਵਿਚ ਦੀ —

ਕੋਈ ਨੀ ਫੇਰ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਕਰੋ ?

ਥੋਡੇ ਵਰਗੇ ਬਥੇਰੇ ਆਉਂਦੇ ਐ ਰੋਜ਼ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ — ਉਦੋਂ ਕੋਈ ਨੀ ਆਉਂਦਾ ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਬਾਜਾ ਬਜਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਬਣਦੇ ਐ ..ਹੈ ਰਾਮ ...' ਕਹਿ ਕੇ ਹੌਲਦਾਰ ਫੰਨੇ ਖਾਂ ਤੁਰਦੇ ਬਣੇ।

ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਹ ਇਉਂ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਵਾਇਰਲ ਫੀਵਰ ਦੀ ਦਵਾਈ ਲੈ ਆਏ ਹੋਣ - ਕੱਛ ਵਾਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਰੂਲ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਇਉਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਕ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤ, ਜਿਹਦਾ ਸਿਰ ਨ ਪੈਰ।
ਜਿਹੜਾ ਵੇਲਾ ਸੌਖਾ ਲੰਘੇ ਉਹਦੀ ਮੰਗੋ ਖੈਰ।
ਨ ਕੋਈ ਦਿਲ ਦਾ ਮਹਿਰਮ ਲੱਭਾ, ਨ ਹੀ ਆਇਆ ਚੈਨ,
ਦਿਲ ਦਾ ਖਾਲੀ ਠੂਠਾ ਲੈ ਕੇ, ਫਿਰਾ ਹਾਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ।
ਵਿਚ ਥਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨ ਨਿਮਾਣੀ, ਲੱਭਦੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੁੱਖ,
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਬਲਦਾ, ਤੇ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਵੈਰ।
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੌਲ ਨਿਭਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੇਖ,
ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸੱਜਣ ਅੱਜ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਕੈਸਾ ਪਿਆ ਹਨ੍ਹੇਰ।
ਵਾਂਗ ਸ਼ੁਦਾਈਆਂ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਨ. ਵਿਚ ਬੇਲੇ ਦੇ ਕੂੰਜਾਂ,
ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਉਹ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵਣ, ਉੱਡਣ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ।

ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

ਕੱਲ੍ਹ, ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹਰਜੀਤ ਕੈਂਥ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 'ਆਦਿ ਮੰਚ' ਅਤੇ 'ਅਜ਼ਾਦ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ' ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ, ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਟਕ 'ਕੱਲ੍ਹ ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ', ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਕੁਆਟਰਾਂ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਖੇਡਿਆ।

● ਇਸ ਨਾਟਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਵਿਸਰ ਗਏ ਕਿ ਨਾਟਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਮੰਚ-ਜੜਤ ਨਾਲ, ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਾਹੌਲ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ 'ਕੰਮ ਸਾਰੂ' ਹੋਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਾਰਨ ਖਟਕਦੀ ਸੀ।

● ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਦੀ ਦੋ-ਹਰਫ਼ੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਫ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮਹੰਤ, ਜੋ ਪਖੰਡੀ ਅਤੇ ਅਯਾਸ਼ ਹੈ ਮੰਤਰੀ ਬਨਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਅੰਗ ਦੀ ਟੋਨ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਖੋਖਲੇਪਣ ਤੇ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਫਲ ਹੈ।

● ਪ੍ਰੇਮੋਂ ਬੁੜੀ ਰਾਹੀਂ ਫੁਸਲਾਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਲੈ ਜਾਣਾ, ਭਲਵਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਐਮ ਐਲ ਏ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨਾ, ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਣ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਲਾਜਵੰਤੀ ਦਾ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਆਰਥੀ, ਕਮੀਨੇ ਅਤੇ ਦੰਭੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

● ਪ੍ਰੇਮੋਂ ਬੁੜੀ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਜੀਤ, ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮੁਟਿਆਰ ਕੁੜੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਚੇਲੇ ਦੀ ਐਕਟਿੰਗ ਵਿਚ, ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਔਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

● ਉਂਜ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕਈ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੂਹਰੇ ਰੋਲ ਨਿਭਾਏ, ਪਰ ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਧੀ ਲਾਜਵੰਤੀ (ਜੋ ਵੱਖਰੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ, ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਭਿੰਨ ਕਰੈਕਟਰ ਸੀ) ਦਾ ਰੋਲ ਵੀ ਬਖੂਬੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਤਿੰਦਰ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਇੰਜ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੋਲ ਡੁੱਬਕੇ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਉਹਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰਦਾ ਹੈ।

● ਇਸ ਨਾਟਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਡੇਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ, ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਦੀ ਟਹਿਲਣ, ਜਸਵੰਤ ਜੀਤ ਦੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਜੀਤ ਜੋ ਚਲਾਕ, ਫੱਫੇਕੁੱਟਣ, ਮੌਕਾਸ਼ਨਾਸ਼, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਚੋਲਣ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪੇਂਡੂ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਠੇਠ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਇਕ ਇਕ ਫਿਕਰੇ ਉੱਤੇ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆਈ, ਛਾ ਗਈ। ਉਹਦਾ ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਰਪਣ, ਇਸ ਨਾਟਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

● ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਹੰਤ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਰੋਲ, ਬਦਲਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਖੌਟਾਧਾਰੀ ਰੋਲ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਸਫਲ ਐਕਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਐਕਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੁਖਤਗੀ ਹੈ।

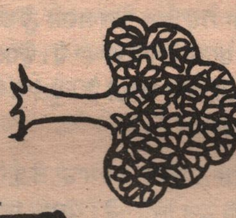
● 'ਕੱਲ੍ਹ, ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ' ਇਕ ਸਫਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੌਚਿਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ (ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਉਣ ਤੇ) ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਗਿੱਧਾ ਅਤੇ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

● ਪਰ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੀਪਕ ਸੋਨੀ ਦਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੂਹਰੇ ਮਰਦਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗਿਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਉਸਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਗੀ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਉਸਾਰੂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੰਡਾ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਦੀ ਔਖ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਸ ਬਣਾਕੇ ਬਾਗੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੀ ਉਹ ਇਸੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਣ ਲਈ ਬਾਗੀ ਹੈ? ਕੁਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾਯੋਗ ਸੀ।

—ਕਿਰਪਾਲ ਕਜ਼ਾਕ

ਨਾਟਕ 'ਕੱਲ੍ਹ, ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ' ਦੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ ਮਹੰਤ ਚਰਨਦਾਸ (ਚੰਦਰਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਅਤੇ ਚੇਲਾ (ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ)

ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੌਸ਼ਿਕ

ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ

ਇਕ ਜੂਏਬਾਜ਼ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ਨਾ ਭਜਨਾ। ਹਾਂ, ਉਸ਼ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਤੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਪਾਸ ਇਕ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ? ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਦਾਸ ਜਿਹੀ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਤਨਾ ਘਟੀਆ ਪਤੀ ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈਂ. ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਹੀ. ਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਕੂਟਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅੜਿੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੱਖਪਤੀ

ਦੋ ਸਹੇਲੀਆਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਐਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਨੇ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਚਲ ਛੱਡ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਇਹ ਦਸ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਹੈ?

ਉਸ ਨੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪਸੀਨਾ ਸਾਫ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੈ ਯਾਰ! ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਪੜੇ ਧੋਣੇ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰਨੇ, ਝਾੜੂ ਬੁਹਾਰੀ ਦੇਣੀ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੈ, ਹਾਂ, ਯਾਰ ਆਪਣੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਭੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦੱਸ, ਦੂਜੀ ਨੇ ਕਜਰਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਖਪਤੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹੈਂ! ਲੱਖਪਤੀ? ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਸੀ, ਪਹਿਲੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ, ਦੂਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਹਿਲਾਂ...ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰੋੜਪਤੀ ਸੀ।

ਫ਼ਿਲਮ-ਲੋਰ

ਫ਼ਿਲਮ

ਘਰ ਸੰਸਾਰ

ਸ਼ਿਵਮ ਚਿਤਰਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਫਿਲਮ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਇਸ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾ ਦਫਤਰ 'ਚ ਮਾਮੂਲੀ ਕਲਰਕ ਹੈ। ਸਤਿਆ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ, ਦੋ ਜਵਾਨ ਦੀਅਧਾ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਰਿੜਦੀ ਹੈ। ਆਮਦਨੀ ਘਟ ਹੈ ਪਰ ਖਰਚੇ ਤੋਬਾ ਤੋਬਾ। ਉਧਾਰ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਜਲਦੀ ਉਧਾਰ ਨਾ ਚੁਕਾਉਣ ਤੇ 'ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ' ਵੀ ਸੁਣਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਤਿਆ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਤਾਰਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਉਚ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾ ਆਏ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਾਰ ਥੱਕ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਲੁਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ ਚੰਦਨ ਜੋ ਆਵਾਰਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਭੈਣ ਤੇ ਭਣਵਈਆ ਵੀ ਅਚਾਨਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਦਾ ਭਣਵਈਆ ਅੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਤਕੀਂ ਉਹ ਦਾਜ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਰਾਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਫਿਲਮ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਦੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ

ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਲਲਿਤਾ ਪਵਾਰ ਫ਼ਿਲਮ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਦੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ

ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ 'ਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁਚਾਲ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਰਾਤ ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਲਈ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਭਣਵਈਆ ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਦੀ ਧੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਲਈ ਗਈ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਰਕਮ ਅਯਾਸ਼ੀ ਲਈ ਖਰਚਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਆ ਨਰਾਇਣ ਇਸ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦਾ ਹਾਰਟ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੀ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਚੰਦਨ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਰਘੀਆ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਘੀਆ ਬਾਰੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਕਰੋੜਪਤੀ ਬਾਪ ਦੀ ਧੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਕੇ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਕਰਜ਼ੇ ਵੀ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਅਵਾਰਾ ਭਰਾ ਚੰਦਨ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਨ ਆਪਣੇ ਹੀ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਮਿਲ ਕੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ 'ਚ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੱਟੀ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਚੰਦਨ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੀ ਯਾਥ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੇ ਖੇਡ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਘੀਆ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਦਿਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਟੱਬਰ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਸੁਖ ਦੁਆਰਾ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਮਾਤਾ ਵਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਨੂੰ ਕੇ ਬਾਪਈਆਂ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' 'ਚ ਜਤਿੰਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ, ਕਾਦਰ ਖਾਨ, ਡਾ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਗੂ, ਰਣਜੀਤਾ, ਲਲਿਤਾ ਪਵਾਰ, ਸੁਲੋਚਨਾ, ਅਰੁਨਾ ਇਰਾਨੀ ਤੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਗਰੋਵਰ ਮੁਖ ਅਦਾਕਾਰ ਹਨ।

'ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਕਹਾਂ', 'ਹਾਥ ਸੀਤਾ ਕਾ ਰਾਮ ਕੋ ਦੀਆ', 'ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਚਿੰਤਾਮਨੀ', 'ਘਰ ਤੇਰੇ ਆਊਂਗੀ ਦੁਲਹਨ ਬਣਕੇ', 'ਨਖਰੇ ਲੈ ਪੰਜਾਬਣ ਦੇ', 'ਜੀਵਨ ਕੇ ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ', 'ਜੀਤ ਉਨ ਕੀ ਜੋ ਚਲਤੇਂ', ਵਾਲੇ ਗੀਤ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਲਈ ਇੰਦੀਵਰ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਰਾਜੇਸ਼ ਖੰਨਾ ਦੇ ਸੰਗੀਤ 'ਚ ਇਹ ਗੀਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਕੁਮਾਰ, ਕਵਿਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੂਰਤੀ, ਆਸ਼ਾ ਭੌਂਸਲੇ, ਅਲਕਾ ਯਾਗਨਿਕ, ਅਨੂਪਮ ਦੇਸ਼ ਪਾਂਡੇ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਪੌਡਵਾਲ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਜ਼ੀਜ ਨੇ ਗਾਏ ਹਨ।

ਏ. ਵੈਂਕਟ ਦੇ ਮੇਕਰੇ 'ਚ ਬੰਦ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਦਾ ਸਕੀਰਨਪਲੇ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਤੇ ਰਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਡਾਇਲਾਗ ਕਾਦਰ ਖਾਨ ਦੇ ਹਨ। ਮਾਸਟਰ ਸ਼ੀਨੂੰ ਦਾ ਨ੍ਰਿਤਯ, ਪੱਪੂ ਵਰਮਾ ਦੀ ਮਾਰਧਾੜ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਵੇ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਸਾਂਵਤ ਦੀ ਕਲਾ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਦਾ ਪਰਦੇ ਪਿਛੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕੇਸ਼ਵ ਨੇ ਜਤਿੰਦਰ ਤੇ ਭਾਸਕਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀਦੇਵੀ ਦਾ ਮੇਕਅਪ 'ਘਰ ਸੰਸਾਰ' ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਵਾਰ

ਦੋ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ 'ਚਮਨ'

ਆਖ ਦੇਣਾ ਯਾਰ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿਆ ਬੁੱਲਿਆ।
ਯਾਰ ਤੇਰਾ, ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ।

ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਉਹ ਕੱਢ ਦੇਵੇ ਚੋਭ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਗਿਲੇ ਦੀ,
ਮੇਰੇ ਵੀ ਹਰ ਰੋਮ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ ਹਿਜਰ ਦਾ ਘੁਲਿਆ।

ਵਤਨ ਤੋਂ ਹਾਂ ਦੂਰ ਤੇ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ,
ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਦਰ ਦੀਦ ਦਾ ਨਿੱਤ ਖੁਲਿਆ।

ਕੌਣ ਜਾਣੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਤੇ ਕਦਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ,
ਕੌਣ ਪੁਛੇ ਅੱਥਰੂ ਜੋ ਅੱਖ 'ਚੋਂ ਹੈ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ।

ਨਹੀਂ ਚੁਗਿਆ ਜਾਏਗਾ ਮੋਤੀ ਅਮੁੱਲਾ ਯਾਰ ਵੇ,
ਇਕ ਇਕ ਹੰਝੂ ਅਸਾਡਾ ਧੂੜ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲਿਆ।

ਚਮਨ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਸਨਮ ਵੀਰਾਨੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ,
ਹਿਜਰ ਦਾ ਝੱਖੜ ਜਦੋਂ ਦਾ ਇਸ 'ਚਮਨ' ਤੇ ਝੁੱਲਿਆ।

2.

ਬੰਦਿਆ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਹੁਣ ਖੂਨ ਪੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।
ਕਿਸ ਲਈ ਤੂੰ ਕਰ ਰਿਹੈਂ, ਧੰਦਾ ਕਮੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਲੋਭ ਠੱਗੀਆਂ ਪਾਪ ਕਰਦੈ ਕਿਸ ਲਈ ਕੁਝ ਸੋਚ ਤਾਂ,
ਬਣ ਜਾਏ ਨਾਸੂਰ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਖਮ ਸੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਜਾਣਦੇ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੀਉਣ ਉਪਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਬਣ ਘਨਈਏ ਵਾਂਗ ਸਮਦਰਸੀ ਜਗਤ ਲਈ ਸੋਹਣਿਆ
ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਤੱਕਣੀ ਦਾ ਢੰਗ ਮੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਰ ਨਫਰਤ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ
ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਚੱਕੀ 'ਚ ਆਟਾ-ਪਾਪ ਪੀਹਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਖੁਦੀ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਬੁਲੰਦੀ ਤੇ ਕਿ ਜੱਗ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰੇ,
'ਚਮਨ' ਬਣ ਇਨਸਾਨ ਬਦਇਖਲਾਕ ਥੀਣਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ

272 ਤਾਮਿਲ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਦਿਤੇ ਗਏ

ਅਟਵਾ — ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗਰੁੱਪ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ 272 ਤਾਮਿਲ ਜੇਵਰਧਨੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਤਾਮਿਲ ਸਨ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਨੇ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਤਾਮਿਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਪਾਲ ਨਲ ਨਾਗਮ ਜਿਤ ਗਿਆ - ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਦੋਂ 23 ਤਾਮਿਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਹ ਪੁਲਸ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿਤੇ।

21 ਦਸੰਬਰ, 1984 ਨੂੰ 102 ਨੌਜਵਾਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਲਾਪਤਾ ਹਨ।

ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 272 ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ — ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤਾਮਿਲ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁੰਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ।

ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੇਪਨਾਹ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਲਿੰਗ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਗਰਮ ਸਲਾਖਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿਕੇਬੰਦ ਬਿਆਨ ਲਏ ਹਨ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਸਰਕਾਰ ਤਸ਼ੱਦਦ ਢਾਹ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਪੇਸ਼ਲ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਅਜਿਹੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੇਫਿਕਰ ਹਨ।

ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਰਾਸਰ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ 184 ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੌ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ।

ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਉਤੇ ਸਖਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ।

Matrimonial

Suitable match for Jat Sikh Gill boy 26 years MSC. in Electrical and Electronic Engineering. Parents well settled in U.K.

contact :
Vir Singh Gill
10 Kingsley Ave.
Hounslow East, U.K.
Phone 011—441—577—0184
Or
P.S. Cheema
Toronto - Ph. [416] 678-0258

Matrimonial

Beautiful match for a very handsome Boparai Jat Sikh boy aged 25 years, 6' tall. Has shifted from Central Africa Belonging to a very reputed family. The boy is on a visit here. Well qualified.

Write :
D.G. (203)
C/o The Canada Darpan
P.O.BOX 265
Surrey, B.C. V3T 4W8

ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਗਰੇਵਾਲ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੀ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ, ਕੱਦ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦਸ ਇੰਚ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਅਕਾਊਂਟਿੰਗ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਤ ਪੱਤਰ ਇਸ ਪਤੇ ਤੇ ਕਰੋ :—

Mr. S. Singh
P.O.BOX 1292
Marysville, CAL. 95901
U.S.A

ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ

ਇਕ 24 ਸਾਲ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਲੜਕੇ ਲਈ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਘਰ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਗਰੈਜੂਏਟ ਹੈ ਤੇ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਵੀ ਲੜਕੀ ਮੰਗਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟ ਹੈ। ਲੜਕੀ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਪਤੇ ਉਤੇ ਭੇਜੋ :

M.S.N. (103)
C/o The Canada Darpan
P.O.BOX 265
Surrey, B.C. V3T 4W8

ਸਰੀ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਟੋਰ

ਗਿੱਲ-ਫੋਰਡ-ਫਰਨੀਚਰ

ਧੂਆਂ ਕੱਢ ਸੇਲ੍ਹ ਵਿਚ
ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਕੌਨੇ ਕੌਨੇ ਤੋਂ
ਚੱਲ ਕੇ ਆਓ!

ਲਓ ਜੀ! ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਗਿਲਫੋਰਡ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀ ਨਵੀਂ

ਧੂਆਂ ਕੱਢ ਸੇਲ!

ਜੋ ਕਿ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਚੱਲੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬੀ. ਸੀ. ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਡਲਿਵਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

ਧੂੰਆਂ ਕੱਢ ਸੇਲ ਵਿਚ ਸਿਲੀ ਦੇ ਮੈਟਰੈਸਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਲੱਦ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ - ਹਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਨੀਚਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿਲੀ ਦੇ ਮੈਟਰੈਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

Just Say CHARGE IT On My GILLFORD FURNITUREMART Credit Card Apply For Yours Today!

"Better Quality Furnishings at Discount Prices"

GILL-FORD FURNITUREMART

FINANCING AVAILABLE O.A.C.

MasterCard VISA

13442-108th Avenue, Surrey

HOURS: Mon.-Fri. 10-9; Sat. 10-6
Sunday & Holidays 10-6

588-4461